

מחזירים

גליה מ"ז | שבת שובה ויום הכיפורים | תשפ"ב

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישראל

פנינים חכמים ואמדות נפלאות על פרשת השבוע

פנינים ואמרות

מליצתו הנפלאה של הרה"ק האמרי יוסף מספינקא זצ"ל

אך אם יום או יומים יעמד לא יקם כי
כספו הוא (שמות כא, כא).

דרש הרה"ק רבי יוסף מיאמפלא זי"ע:
ש'אם יום או יומיים יעמוד' הכוונה לראש
השנה שהוא יומיים, ויום - הוא יום
הכפורים, אם רק בימים אלה יעמוד' (אין
עמידה אלא תפילה) יתפלל יהודי בכוונה,
'לא יוקם' הקב"ה לא יתחשב בתפילה זו, 'כי
כספו הוא', שכל תפילתו הוא כדי שהקב"ה
יתן לו כסף ופרנסה.

ורבינו הק' האמרי יוסף זי"ע היה מוסיף
ואומר: אבל אנו, לא אומרים כך, אלא
ממליצים על עם ישראל "אך אם יום או
יומיים יעמוד" - אם יהודי יתפלל בכוונה
רק בימים אלה מבקשים אנו ממך "שלא
יוקם" שלא תנקם ביהודי זה שאינו מתפלל
בכל השנה כדבעי "כי כספו הוא" משום
שהוא טרוד כל השנה למצוא מחיה וטרף
עבור משפחתו.

ליקוטי אמרי יוסף (מועדים עמ' קלא)

ויכוח בק אב לבנו שהביאה לסגוריה טובה

אבינו מלכנו מחוק ברחמיך הרבים כל
שטרי חובותינו (תפילת עש"ת).

סיפר אחד ממשמשיו של האדמו"ר
מטאלנא זצ"ל:

התלוותי פעם לרבי בנסיעה באוטובוס
חזרה לביתו בבית וגן, והנה נזכר הרבי כי
עליו לקנות תרופה מסוימת. נכנסתי עמו

החנות, כבר מחלת לו.

הרבי הבחין במתח שנוצר, ולפתע ניגש
אל השניים כשפניו נוהרות משמחה, ואמר
להם: "רבותי, גרמתם לי הנאה מרובה
בשיחה שלכם. עכשיו נתחדש לי דבר
נפלא: בעשרת ימי תשובה מבקשים 'אבינו
מלכנו מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי
חובותינו' - מדוע 'מחוק' דוקא? רק הכוונה
כדברי הבן - שאומרים לאבינו שבשמים,
אם אכן מחלת לנו על העברות, למה
הן נשארו כתובות? מבקשים אנו: מחוק
ברחמיך הרבים, אל תשאירן כתובות,
שלא יבואו שוב לגבות. זו סגוריה טובה
ופשט טוב", אמר להם הרבי.

ועוד במשך כל הדרך לביתו חזר על
הדברים למשמשו ואמר לו: "כל דבר
הקורה בעולם שייך בהשגחה פרטית לכל

לבית מרקחת ידוע בירושלים, בו היו
באותה עת שני רוקחים, אב ובנו. הרוקח
האב, שכבר הכיר את הרבי, קידמו במאור
פנים וביקש ממנו ברכה להצלחה, ובינתיים
היה בנו עסוק עם לקוח אחר.

הבן עלעל בדפים שלפניו ואמר לאותו
לקוח במעט טרזניה: "רשום כאן חוב ישן
על שמך, אולי כבר הגיע הזמן לפרוע את
החוב?" האב, בשמעו זאת חש שלא בנוח
והעיר לבנו: "אל תיקח ממנו כסף עבור
החוב, כבר מחלתי לו מזמן ואין לו כאן
שום חוב".

רגז הבן וטען: "אם החלטת למחול לו,
טוב מאוד, אבל למה לא מחקת את סכום
החוב מן המחברת? אם מוחלים, צריכים גם
למחוק! הנה, עכשיו גרמת לי אי נעימות,
שאני מבקש ממנו כסף בעוד אתה, בעל

עמ' י"ז

מסר מספרי אביר יעקב ליום הכיפורים

עמ' ז'

פניני אביר יעקב

(איכה ג): "אני הגבר" - אני הוא התרגול (קריאת הגבר - יומא כ): "ראה עני" הסובל "בשבט עברתו" בגין עברותיו של האדם הלזה, "אותי נהג ויולך" - אותי הוא אווז ומולך, "חושך ולא אור" - בשעה זו של טרם בוקר. ואולם, "אך בי ישוב" אם מדמה הוא אכן לצאת ידי חובת החזרה בתשובה - בי בלבד, "יהפוך ידו כל היום" - יכול הוא לשוב אותי בידו כל היום, ולא יועיל לו הדבר מאומה...

אספקלריה המאירה (ח"א עמ' רפב)

עליהם 'מכות מרדות'

שמעתי בשם הגאון הקדוש, בעל 'צדור החיים', ה"ה רבינו רבי שמעלקא מסעלעש זי"ע, שהיה רגיל להפסיק בין הדביקים ולומר הועל חטאים בדרך זה: 'ועל חטאים שאנו חייבין, עליהם מכות מרדות', והיה מפסיק בין 'חייבים' לבין 'עליהם', ותיבת 'עליהם' נמשך להלן, והיה משמעו 'עליהם מכות מרדות'. וכן אינך, 'עליהם מלקות ארבעים', 'עליהם כרת וערירי', עליהם ארבע מיתות בית דין. כי אמר, איך יתכן שביומא דינא רבה נעורר על עצמינו פורעניות ח"ו, רק עליהם יבואו כל זאת.

ואני הוספתי בטעמא דמילתא, מפני שגלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך אלא ששעבוד מלכיות מעכב עלינו, על כן מגיע הם הגורמים עלינו לחטוא, על כן מגיע להם העונש ועל כן עליהם מכות מרדות, וכן אינך. וכן אני נוהג אחריו לומר כן. משנה שכיר - יום כיפורים

כיון שאם יעברו את השנה, הרי ידחה תשרי לתוך חודש חשון, וישרור בו קור של תחילת החורף, וכיון שהוא צריך לטבול חמש טבילות באותו יום, יש לו נגיעה שלא תתעבר השנה.

הנה הכהן נמצא בשמונה חודשים קודם יום הכפורים, היום הקדוש לעם ישראל, יום שהכהן גדול מורם מעם לאחר ימי הפרישה, עומד ומתכונן להיכנס לפני ולפנים לקדש הקדשים. מה כבר יעלה ויוריד, אם המקוה יהיה קצת יותר קר, מי חושב בחודש שבט, איך יראה המקוה בעוד שמונה חודשים ביום הכיפורים.

רואים אנו מכאן, מה כוחה של נגיעה, אפילו דקה מן הדקה. סוף סוף יש כאן נגיעה דקה, ובזה יש חשש שיכול להטות את הכף לצד אחד, על כן אסור לכהן לשבת בבית דין כשמעברין את השנה. לב ישראל - פר' שלח

מה אומר התרגול?...

אני הגבר ראה עני בשבט עברתו; אותי נהג וילך חשך ולא אור; אך בי ישוב יהפך ידו כל היום (איכה ג, א-ג).

שנה אחת בערב יום הכיפורים לפני עלות השחר, חלף על פני בית הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל, יהודי חפוז נושא תרגול בידו, אץ רץ לעשיית כפרות. עיכבו רבינו ושאלו הידעת מה אומר התרגול?

פער הלה זוג עינים תמהות, ולא ידע מה להשיב. נענה הרה"ק מפרמישלאן ואמר לו: "הסכת ואאלף מה אומר התרגול,

אחד. הנה קיימנו 'הלומד מכל אדם'. מכל מצב שהוא יכולים ללמוד דבר מה לעבודת ה'. אין לך אדם שאין לו מקום ואין לו שעה. מכל אחד יש מה ללמוד".

תנחומיך ישעשעו נפשי (עמ' 214)

מטבילת כח"ג ביום הכפורים למזדים כוחה של נגיעה

שח הגה"צ רבי ישראל גרוסמן זצ"ל: כשנתבונן בסוגיה במסכת סנהדרין (יח:), נראה ונבין מה כוחה של נגיעה. אין מושיבין מלך בסנהדרין, ולא מלך וכהן גדול בעיבור שנה. מלך וכהן אינם רשאים להשתתף בדיון שדנים בו בית דין, אם לעבר את השנה או לא. והטעם בזה: מלך משום אפסניא, המלך משלם משכורת שנתית לחיילי הצבא, ועל כן הוא מעדיף תמיד לעבר את השנה, שבכך הוא חוסך לעצמו את תשלום שכר חודש העיבור.

והטעם שאין מושיבין כהן גדול בעיבור השנה, משום צינה. פרש"י כהן גדול אינו רוצה שתתעבר שנה, מפני הצינה - שצריך לטבול ולקדש ביום הכיפורים חמש טבילות ועשרה קידושין, ואם תתעבר השנה, הרי תשרי במרחשון, וצינת מרחשון תהיה בתשרי. בואו חשבון: בית הדין אמור לשבת בחודש טבת או שבט, ולדון האם לעבר את השנה, היינו להוסיף עוד חודש אדר, אומרת לנו הגמרא שכהן הגדול שהוא המובחר מכל העם, אסור לו להיות שותף בנידון, אם צריך לעבר את השנה. ולמה? כיון שיש לו נגיעה לא לעבר את השנה,

- ווארט יומי • סיפור
- יומי • הלכה יומית
- אור החיים הק' יומי
- פניני אביר יעקב
- זוהר יומי • פניני הדף
- יומי • זיכרון לצדיק

מחברים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

ככה מתחילים את היום!
שירות למייל האישי

לחץ כאן להצטרפות

שיגמול לי טובה ויעניק לי מברכותיו, הרהר.

הכפרי הגיע לבית-מדרשו של רבי נטע ונדהם מהמעמד הרם שאליו עלה 'המלמד' של ילדיו. היה זה ערב שבת והוא התכונן לשהות במשך השבת במחיצתו של רבי נטע, ועם צאת השבת להיכנס אליו ולשטוח לפניו את מצוקתו. הוא ציפה, שברגע שהצדיק יראהו, ישמח מאוד - שמחת ידידים ותיקים...

רבה הייתה אכזבתו כאשר היחס שקיבל מהצדיק לא היה שונה מזה שהעניק לכל אחד. הוא אמנם הסביר לו פנים ולחץ את ידו בחמימות, אולם כך נהג עם כולם, ואילו הוא ציפה שהצדיק ינהג בו יחס מיוחד ומופגן של העדפה.

עם צאת השבת נכנס הכפרי אל חדרו של רבי נטע בהרגשה כבדה. הוא לא הצליח לעצור בעד תחושותיו. "יש לי קושיה, רבי", אמר עם כניסתו לחדר. רבי נטע, שכאילו המתין לשאלה, השיב: "נו, נו, שאל".

והכפרי שאל: "בימי הסליחות וכן בימי ראש-השנה, עשרת ימי תשובה ויום- הכיפורים אנו מזכירים שוב ושוב את זכות אבותינו, אברהם יצחק ויעקב. ואחר כל זאת, בתפילת הנעילה, אנו שוב פותחים בפיוט "אב ידעך מנוער" - זכות אבות. וכי לא היה ראוי שבעת חתימת הדין נחדש משהו על כל מה שביקשנו בתפילות הקודמות?".

שנים רבות לאחר מכן נהג רבי נטע לחזור ביום-הכיפורים על פירושו של בעל האחוזה מן הכפר על המילים "אב ידעך מנוער"

רבי נטע הביט בכפרי הפשוט, שהכירו היטב, בעיניים זוהרות. "אולי יש לך תירוץ משלך על קושייתך?", שאלו.

"אכן, רבי", השיב הכפרי, "לעניות דעתי כך הוא הפירוש. בעת חתימת הדין יש חשש שיבוא המקטרג ויטען, מה כל הרעש שעושים מזכות האבות, וכי אילולא האבות, הייתה גדולתו של הבורא פחותה במשהו? על כך אנו משיבים: 'אב ידעך מנוער'. אמת שגדולתו של הקב"ה אינה מוטלת בספק. אולם אברהם אבינו הכיר בה עוד בטרם נתפרסם שמו הגדול בעולם, ולכן הוא זרעו ראויים לחסדי ה' גם לאחר שכבר נתפרסם שמו בכל העולם".

הכפרי השפיל את עיניו ובקול רועד הוסיף: "הרבי היה קדוש וצדיק גם בלעדי, אבל איש בעולם לא ידע על כך. אנוכי הוא שהודעתי לכול את שמו וטיבו, ומדוע אין הרבי נוהג בי עתה בחסד מיוחד, כשאני שרוי במצוקה?".

חיוך רחב עלה על פני הצדיק. ניכר היה בו כי הוא רווה נחת מפירושו של הכפרי. בחמימות רבה אמר לו: "לך לבינתך, ואני מבטיחך כי בעזרת השם תשוב בקרוב לגדולתך כבראשונה". ואכן, לא ארך זמן רב והכפרי שב למעמדו ולעושרו.

שנים רבות לאחר מכן נהג רבי נטע לחזור ביום-הכיפורים על פירושו של בעל האחוזה מן הכפר על המילים "אב ידעך מנוער". (גל שיחת השבוע)

הכפרי השפיל את עיניו ובקול רועד הוסיף: "הרבי היה קדוש וצדיק גם בלעדי, אבל איש בעולם לא ידע על כך. אנוכי הוא שהודעתי לכול את שמו וטיבו, ומדוע אין הרבי נוהג בי עתה בחסד מיוחד, כשאני שרוי במצוקה?".

חיוך רחב עלה על פני הצדיק. ניכר היה בו כי הוא רווה נחת מפירושו של הכפרי. בחמימות רבה אמר לו: "לך לבינתך, ואני מבטיחך כי בעזרת השם תשוב בקרוב לגדולתך כבראשונה". ואכן, לא ארך זמן רב והכפרי שב למעמדו ולעושרו.

הצדיק רבי נטע מחלם, מתלמידי רבי אלימלך מליז'נסק, היה בצעירותו נחבא אל הכלים. הוא התגורר בכפר קטן, בביתו של בעל אחוזה שאת ילדיו לימד תורה. ילדיו של הכפרי היו בעלי כישירויות חלשים ולא ראו ברכה בלימודם. אולם רבי נטע לא חש פחיתות-ערך ללמדם ולהשקיע בהם מאמצים מרובים. מבחינה מסוימת אף היה המצב הזה לטובתו. הילדים, שלא היו מסוגלים להתרכז בלימודיהם זמן ארוך מדי, הותירו לו זמן למכביר לעבודת בוראו. במרבית שעות היממה נהג להסתגר בחדרו, ללמוד תורה בעמקות ולהתפלל בדבקות. רבי נטע היה מרוצה מצורת חיים זו והדבר יכול היה להימשך כך זמן רב, לולא אירע מה שאירע.

ליל שבת אחד, באמצע הלילה, התעוררה בעלת-הבית משנתה. אוזניה קלטו קולות מזוירים בוקעים מחדרו של המלמד. הדבר עורר את סקרנותה ובשקט קרבה אל החדר. היו אלה קולות נעימים וערבים של שירה ותפילה.

האשה התכופפה והציצה מבעד לחור המנעול. לעיניה נגלה מחזה שלא מן העולם הזה. במרכז החדר ניצב המלמד, בבגדי השבת המבהיקים שלו, בידו האחת סידור התפילה וכל גופו מתנועע בהתלהבות עצומה. פניו נשואות כלפי מעלה ועיניו מאירות באור עילאי. שעה ארוכה הביטה בעלת-הבית כך דרך חור המפתח, מרותקת למראה עיניה.

למחרת החלה להתחקות ביתר דקדקנות על מעשיו של המלמד. ואכן, ככל שהוסיפה לעקוב אחריו, נחשפו והלכו לפניה הנהגותיו המיוחדות. יום אחד שיתפה בתגליתתה גם את בעלה. מכאן ועד לפרסום שמו של המלמד הצדיק ברבים, הייתה הדרך קצרה.

אט-אט החלו אנשים מהכפר ומהסביבה לפנות אל רבי נטע בשאלות ובבקשת ברכות. שמו התפרסם כתלמיד-חכם וכפועל ישועות, וכעבור זמן הוזמן על-ידי הקהילה היהודית בוולאדובה להתמנות לרבה. עד מהרה החלו רבים לנהור לבית-מדרשו כדי לקבל ממנו תורה וליהנות מזיוו ומברכותיו.

חלפו חודשים אחדים ובמצבו הכלכלי של בעל האחוזה הכפרי חלה הידרדרות. בכל תקופת שהותו של המלמד הצדיק בביתו, ראה ברכה במעשה ידיו ואף נחשב לאדם אמיד. והנה אך עזב הצדיק את ביתו, והגלגל הסתובב באחת כלפי מטה. הוא הפסיד את מרבית נכסיו וכספו וכמעט הגיע לפת-לחם.

באחד הימים הבזיק במוחו רעיון לנסוע לוולאדובה, מקום מושבו של הצדיק רבי נטע. "שנים רבות תמכתי בו, וכעת הגיע הזמן

קול שקשוק מפתחות נשמע ודלת הברזל נעה על צירה בחריקה. סוהר גדול גוף נכנס פנימה. "בוא איתי", אמר קצרות לאסיר שישב על הדרגש, "מועד משפטך הגיע".

זה היה בערב יום הכיפורים שנת תרל"ו. האסיר היה רבי יהושע-לייב דיסקין, רבה של העיר בריסק. הפרשה שטלטלה את יהודי העיר והאזור כולו הגיעה לשיאה...

קול שקשוק מפתחות נשמע ודלת הברזל נעה על צירה בחריקה. סוהר גדול גוף נכנס פנימה. "בוא איתי", אמר קצרות לאסיר שישב על הדרגש, "מועד משפטך הגיע".

זה היה בערב יום הכיפורים שנת תרל"ו. האסיר היה רבי יהושע-לייב דיסקין, רבה של העיר בריסק. הפרשה שטלטלה את יהודי העיר והאזור כולו הגיעה לשיאה.

הכול החל כאשר אישה בוכיה התדפקה על דלת ביתו של הרב ובפיה סיפור קשה. בעלה החליט להמיר את דתו, והודיע כי לא ייתן לה גט אלא אם כן תשלם לו אלף ושמונה-מאות רובלים, סכום עצום, שלא היה לאישה שום סיכוי להשיגו.

ליבה של הרבנית דיסקין נכמר. "אאסוף את הכסף הדרוש", הבטיחה, ופתחה במבצע לגיוס הכסף. אחרי מאמצים רבים הצליחה לאסוף אלף וארבע-מאות רובלים בלבד.

האישה לא יכלה להמתין עוד והודיעה לבעלה המומר שהסכום המלא נמצא בבית הרב, והוא יקבלו ברגע שייתן גט. הרבנית קיוותה שעד מועד הגט יושג הסכום החסר, אך הימים נקפו והתרומות בושו מלהגיע.

עסקני הקהילה, שהיו שותפים למאמץ גיוס התרומות, חששו שההזדמנות תוחמץ, ובלילה שקודם מועד עריכת הגט הפיצו שמועה שמבית הרב נגנבו ארבע-מאות רובלים. הם אף הגישו תלונה במשטרה, וזו פתחה בחקירה. הבעל המומר האמין כי אכן הכסף החסר נגנב, וסמך על הבטחת עסקני הקהילה שברגע שהגנבה תוחזר יקבל את המגיע לו. הוא גירש את אשתו ועזב את העיר.

המומר עבר ללובלין, ושם התרועע בחברת כמרים. הוא התפאר לפניהם על הצלחתו לסחוט מגרושתו אלף וארבע-מאות רובלים, וסיפר כי הוא עתיד לקבל עוד ארבע-מאות רובלים כשייתפס הגנב.

"סיפור הגנבה נשמע חשוד", אמרו לו הכמרים. "רימו אותך. איך ייתכן שנגנבו ארבע-מאות בלבד מתוך אלף ושמונה-מאות?". הללו הסיתו אותו לשוב לבריסק ולהתלונן כי הרב בדה את סיפור הגנבה.

עשה האיש כעצתם. הוא נסע לבריסק והגיש תלונה במשטרה על בדיית סיפור הגנבה. למחרת באו שוטרים אל ביתו של רבי יהושע-לייב דיסקין, ולעיני בני משפחתו הגדהמים עצרו אותו.

דבר המעצר התפשט כאש בשדה קוצים. יהודי העיר הוכו בתדהמה. המונים ליוו את העגלה שבה ישב רבם האהוב. העגלה יצאה לעבר גרודנה, ובכל עיר שבה עברה יצאו התושבים היהודים וליוו אותה בצער ובכאב.

החל מסע שתדלנות כביר. בתחילה קיוו העסקנים להשיג חנינה לרבי יהושע-לייב, אך הובהר להם כי השלטונות נחושים להעמיד

את הרב לדין. בתחילה אף לא הורשה לקבל ביקורים, ורק לאחר לחצים ותחנונים ניאותו השלטונות לאפשר לו לקבל קהל. בראש השנה אף התארגן אצלו מניין לתקיעת שופר.

מועד המשפט חל בערב יום הכיפורים, בשעה שתיים-עשרה בצהריים. אולם המשפט היה מלא עד אפס מקום. התובע, שהיה שונא ישראל מושבע, פתח בנאום חריף ובוטה. שעה ארוכה הטיח האשמות חמורות ברבי יהושע-לייב, והאשים אותו שלקח את הכסף לעצמו, מתוך שאיפת נקמה באיש שהמיר את דתו.

בתום נאומו דרש מהשופטים להרשיע את הנאשם ולגזור עליו שבע שנות מאסר עם עבודת פרך בסיביר על כל אחת משתי העברות שלטענתו עבר הרב.

רחש עבר בקהל המזועזע למשמע הנאום התקיף, האשמות החמורות והעונש הנורא שדרש התובע להשית על הרב. הקהל הרגיש היטב את אימת יום הדין, בערב היום הקדוש.

דממה השתררה באולם כאשר הסנגור המפורסם, עו"ד משה קנארוזובסקי, החל לשאת את נאום ההגנה. הוא נשא נאום רהוט ומהוקצע. במשך דקות ארוכות ריתק את השופטים ואת המתכנסים בסקירה נלהבת על אישיותו של רבי יהושע-לייב, על קדושתו ויושרו. "מוכן אני להישבע שאך בעלילה באו עליו, וכי הרב לא נגע בכסף שהופקד אצלו", הצהיר.

השמש כבר עמדה בראשי האילנות כאשר הודיעו השופטים שהם יוצאים להתייעצות וכי ההחלטה תינתן בשעה 8 בערב.

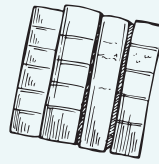
ליל יום הכיפורים ירד. בבתי הכנסת מיהרו להתפלל 'כל גדל', ובתום התפילה שבו היהודים לבית המשפט, ושפתותיהם רוחשות תפילה. את המתח היה אפשר לחתוך בסכין.

ראש הרכב השופטים החל להקריא את פסק הדין. בנאום מנומק, על דעת כל השופטים, זיכה את הנאשם מכל אשמה. "התובע לא הצליח להביא הוכחה כלשהי לחשד נגד הרב, וטענותיו אינן אלא השערה בלבד", קבעו השופטים. "מול זה עומדת אישיותו הגדולה של הרב, שאלה נחשפנו כאן, וזו מרחיקה ממנו כל חשד שנגע בכסף שאינו שלו". השמחה וההתרגשות שמילאו את הלבבות באותו ליל יום הכיפורים אינן ניתנות לתיאור. הרב יצא לחופשי ועשה את המשך היום הקדוש בבית הכנסת בגרודנה.

ואולם בלב הרב ומקורביו עדיין ניקר החשש. אמנם השופטים קיבלו את עמדת הסנגוריה, אך הם תבעו ממפקד משטרת מינסק

**מועד המשפט
חל בערב יום
הכיפורים, בשעה
שתיים-עשרה
בצהריים. אולם
המשפט היה
מלא עד אפס
מקום. התובע,
שהיה שונא
ישראל מושבע,
פתח בנאום חריף
ובוטה. שעה
ארוכה הטיח
האשמות חמורות
ברבי יהושע-
לייב, והאשים
אותו שלקח את
הכסף לעצמו,
מתוך שאיפת
נקמה באיש
שהמיר את דתו.**

האדם לבטוח בה' ולשמוח בשמחה של מצוה, ואף בעת צרה חס ושלום, הבאה על האדם יוכל לפעול לישועתו כשהוא שרוי בשמחה.

הסבר מדוע הופסקה חקירת המשטרה על היעלמות הכסף. בעקבות זאת החליט רבי יהושע-לייב דיסקין לעזוב את רוסיה במהירות. הוא עלה לארץ ישראל וקבע את משכנו בירושלים.

(על-פי 'הראשון לשושלת בריסק')

מעשה שהיה כך היה, אני דר בכפר אחד אשר על ההרים סביבות זיבענירגען, ואין נמצא עוד איש יהודי בכפר, רק אני לבדי, ובשנה העברה ה' יום כיפור ביום ב' בשבוע, ואני טעיתי בחשבוני ועלה בחשבוני שיום הכפורים חל ביום ג' לשבוע, וביום ב' כאשר ה' יום הכפורים לכל ישראל דמיתי אני שהוא ערב יום הכפורים ואכלנו אני ובני ביתי סעודות, כמו שנהגין לאכול ולשתות כמצינת היום בערב יום הכפורים, ואחר צהרים נסענו בעגלה אל הכפר הסמוך ששם ה' מנץ עשרה, להתפלל שם בציבור ולהתענות שם ביום הכפורים, וכאשר באנו אל המקום, כבר פנו היום וגטו צללי ערב ומהרנו לבא לבית התפלה להתפלל תפלת כל נדרי בציבור, וכאשר נכנסתי לבית התפלה נבהלתי מאד, יראה ודעך אחוזתנו ותכסנו פלצות, אני באתי להתפלל תפלת כל נדרי ומצאתי שהציבור מתפללין תפלת נעילה, הנשמע כזאת!

מספר אחד מחסידי ספינקא שהסתופף בצל רבו הרה"ק האמרי יוסף מספינקא ז"ע בעדות אישית:

היה זה ביום ו' לחודש אלול [שחל ביום שבת] בשנת תרנ"ט, זכיתי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו של מורי ורבי הרה"ק בעל האמרי יוסף מספינקא זצ"ל, היו שם אנשים רבים שבאו מרחוק ומקרוב לחסות בצל תפלתו ולקבל ברכותיו של רבינו ז"ע.

וכאשר כתב הגבאי מוה"ר חיים את הפתקאות [-קוויטלאך] במוצש"ק, היה בינו איש אחד קטן וחלש ואמר להגבאי שלא יכתוב בהפיתקא שלו שום דבר, רק שהוא מבקש תשובה על חטאתו אשר חטא. ומה הוא החטא שאלוהו הגבאי? - לא אוכל לפרסם את החטא הזה ברבים, כי הבושה תכסה פני להתודע ולהגלות בפומבי עבירה גדולה כזו שלא אירע עוד מעולם לשום איש ישראל, חפץ אני להגיד את החטא הזה רק באזני רבינו מספינקא, הגבאי כתב בפיתקא כדבריו. כשכל האנשים שהיינו אז אתו בבית מסוקרנים איזהו עבירה יכולה להיות שלא עבר עליה שום בר ישראל.

ובקשנו את הגבאי, הפותח שער אשר בעם, שיפתח את הדלת ויתן רשות לאיש הזה לכונו בראשונה, ויניח גם את הדלת פתוחה במקצת בכדי שנוכל לשמוע את הדבר, וכך היה, האיש הלז נכנס ראשונה במלכות, והושיט את הפיתקא לידי רבינו, רבינו לקח מיד האיש את הקוויטעל ואף כי לא ה' נכתב בו רק דברים אחדים, בכל זאת הביט בו רבינו רגעים אחדים. אחר כך שאל מה הוא החטא אשר אתה מתחרט עליו, ורוצה אתה על כך דרך תשובה.

התודה האיש אמר: "אשתקד לא התעניתי ביום הכפורים!"

- ומדוע לא התעניתי? שאלו רבינו. ויען האיש ויאמר: מעשה שהיה כך היה, אני דר בכפר אחד אשר על ההרים סביבות זיבענירגען, ואין נמצא עוד איש יהודי בכפר, רק אני לבדי, ובשנה העברה ה' יום כיפור ביום ב' בשבוע, ואני טעיתי בחשבוני ועלה בחשבוני שיום הכפורים חל ביום ג' לשבוע, וביום ב' כאשר ה' יום הכפורים לכל ישראל דמיתי אני שהוא ערב יום הכפורים ואכלנו אני ובני ביתי סעודות, כמו

"אולי עכשיו הזמן ועת רצון להיכנס אל הקודש פנימה, ולהתברך מפה קדשו של הרב". נכנס החסיד לפנים, לחדר הצדיק, לעורר רחמים על עצמו בשעת שמחת הצדיק. - שאל אותו הרה"ק מטשארטקוב: - מדוע לא תלך גם אתה לרקוד עם החסידים? כשענהו החסיד ותינה בפניו צרתו המתרגשת עליו, אמר לו הרבי מטשארטקוב ה' אזניך ושמע עובדה מאלפת שהתרחשה אצל מרן הבעל שם טוב הק', הנוגע לענייך...

היה זה במוצאי יו"ט לאחר הסתופפות חסידים וקהל רב בצל הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זצ"ל. הרגשה מדוממת ונעלית אחז בחסידים, ואלו יצאו בריקוד נלהב - מחול של שמחה בבית החיצון שלפני היכל הצדיק. חסיד אחד המקורב לרבי, לא נתן לו לבו להשתתף בריקודי החסידים, הוא עמד בצד בעצב מה, והרהר במשפט הקשה בדיני נפשות המצפה לו. תחושת עגמת נפש שרתה עליו.

"אולי עכשיו הזמן ועת רצון להיכנס אל הקודש פנימה, ולהתברך מפה קדשו של הרב". נכנס החסיד לפנים, לחדר הצדיק, לעורר רחמים על עצמו בשעת שמחת הצדיק. - שאל אותו הרה"ק מטשארטקוב: - מדוע לא תלך גם אתה לרקוד עם החסידים? כשענהו החסיד ותינה בפניו צרתו המתרגשת עליו, אמר לו הרבי מטשארטקוב ה' אזניך ושמע עובדה מאלפת שהתרחשה אצל מרן הבעל שם טוב הק', הנוגע לענייך:

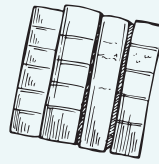
"פעם אחת ביום במוצאי יום הכפורים לא נראתה הלבנה לקדשה, עננים עבים ושחורים הסתירו אותה. הבעל שם טוב ראה ברוח קדשו, שאם תחסר מצוה זו תיכף אחר יום הכפורים, אז חס ושלום לא יהיה טוב לישראל. נצטער מאוד הבעש"ט, וניסה לפעול במוחין גדלות שלו שתצא הלבנה. ושאל כמה פעמים אם נראתה הלבנה, אך השמים התקדרו בעבים עד שאי אפשר היה כלל לחשוב שעוד תצא הלבנה מבין עביה באותו הלילה.

מאידך, החסידים לא ידעו מאומה עד היכן הדברים מגיעים - מהצורך שתתראה הלבנה אז במוצאי יום הכפורים. וכאשר נהגו לשמוח תמיד ולעשות יום-טוב' בצאתם בשלום מן הקודש, בעבודתם ועבודת רבם הבעש"ט ביום הקדוש, אשר היתה ממש דוגמת עבודת הכהן הגדול. לכן גם הפעם היו שמחים מאוד בריקודין בהתלהבות אשר קודש. תחילה רקדו בבית החיצון של מרן הבעש"ט ואחר כך מגדל התלהבותם בשמחה, דחקו עצמם ונכנסו אל הקודש פנימה ורקדו ושמחו לפני הבעל שם טוב. ויהי כאשר גבר עוצם התלהבות נפשם בריקודין של שמחה, הרהיבו עוז לבקש שגם רבם הבעש"ט בעצמו ירקוד עמם, ולקחו אותו בתווך והוא רקד עמם.

ויהי בתוך הריקוד הקדוש הזה. נשמע קול בין החסידים, שהלבנה היא בטוהרתה, והלכו תיכף ומיד לקדש את הלבנה. התבטא אז מרן הבעש"ט הק' שמה שרצה הוא לפעול בעבודה ומוחין שלו ולא פעל, פעלו החסידים רק בשמחה בלבד.

ומכאן נראה - סיים הרה"ק מטשארטקוב לאותו חסיד - שצריך

שהאיש הזה התענה ביום שאחר יום הכפורים.

סיים רבינו כשהוא פונה לאיש הכפרי ואמר לו: "התשובה שלך תהי אשר מהיום והלאה בכל שנה ושנה, כאשר יגיע חודש אלול תשתדל להיות בין ישראלים ויהודים, ותשאל מתי יה' יום הכפורים ומתי חל יום א' דראש השנה ותתחיל למנות מיום א' דר"ה יום אחד, וביום ב' דר"ה יום שני, ותהי מונה והולך עד יום העשירי, והיום אשר יה' יום העשירי מיום א' דר"ה הוא יה' יום כיפור, וחוי' לזה לא תמנע עצמך מלשאול באיזה יום בשבוע יה' יום הכפורים. וכה תנהג כל ימך משך כל הזמן שתדור לבדך בכפר, וקבל האיש עליו את התשובה הזאת, והלך לדרכו לשלום.

(ליקוטי אמרי יוסף)

תוך כדי ההיאבקות, הוציא הלה להרה"ק שיערה מזקנו. מיהר הרה"ק מבארדיטשוב ורץ עם השערה לארון הקודש ואמר: "ראה נא ריבנו של עולם! מי כעמך ישראל?! יהודי פשוט זה, אינו יודע מאומה, ועם כל זאת כשרך ביקשתי ממנו שילך להשתמד - אף שהתנתי עמו לפני כן ונתתי לו על כך שכרו משלם - סירב בכל תוקף!"

מספרים על הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ז"ע ששכר פעם יהודי פשוט עם הארץ באומרו לו שיתן לו במשך שנה תמימה אכילה, שתיה, לינה וכל צרכיו בהרחבה גדולה, אבל בתנאי שיציית לו לכל מה שיצוונו, והלה הסכים.

ויהי כעבור תקופת שנה, בערב יום הקדוש אמר לו הרה"ק עתה הגיעה העת שתציית לדברי וברצוני שתלך להמיר את דתך. הלה ניסה להתחמק ואמר להרה"ק: להשתמד חס ושלום, בשום אופן. אך למענכם אפילו באש, אולם להשתמד חס וחלילה.

אך הרה"ק עמד על דבריו - "תנאי הוא תנאי! והרי הבטחת לי לקיים את כל אשר אצווך?" כשהתעקש הרה"ק וביקש לקחת אותו בכוח אל הכומר, החל הלה להתאבק ולהתקוטט עמו, היהודי היה גבוה וכבד גוף [אף הוסיף האמ"ח בצחות: "בוודאי, הרי זה היה לאחר שנה של אכילה דשנה..."], ואילו הרה"ק מבארדיטשוב היה יהודי נמוך וצנום, והפיל את הרה"ק לארץ.

תוך כדי ההיאבקות, הוציא הלה להרה"ק שיערה מזקנו. מיהר הרה"ק מבארדיטשוב ורץ עם השערה לארון הקודש ואמר: "ראה נא ריבנו של עולם! מי כעמך ישראל?! יהודי פשוט זה, אינו יודע מאומה, ועם כל זאת כשרך ביקשתי ממנו שילך להשתמד - אף שהתנתי עמו לפני כן ונתתי לו על כך שכרו משלם - סירב בכל תוקף!"

כשסיפר הרה"ק האמרי חיים זצ"ל את המעשה הנ"ל, פתח ואמר: עובדה זו שאין כדוגמתה להמליץ טוב על ישראל, כבר סיפרתי מספר פעמים. אך הנני חוזר לספרה שוב כי לדעתי יש בה סגולה לטהרת הנשמה.

והמשיך האמ"ח: ובזה יש לפרש את הכתוב (פרשת יתרו) "היה אתה לעם מול האלקים והבאת אתה את הדברים אל האלקים", קח נא את העם - אפילו אותם מבני ישראל הנקראים 'עם', שהם בדרגה פחותה, ואמור להם שיהיו "מול האלקים" היינו כנגד רצונו יתברך, אז "והבאת אתה את הדברים אל האלקים" - ללמד זכות עליהם, כי מה שימאנו ויסרבנו, יהיה מליצה גדולה על בני ישראל.

(שרפי קודש - עמ' נו)

שנוהגין לאכול ולשתות כמצות היום בערב יום הכפורים, ואחר צהרים נסענו בעגלה אל הכפר הסמוך ששם הי' מנין עשרה, להתפלל שם בציבור ולהתענות שם ביום הכפורים, וכאשר באנו אל המקום, כבר פנו היום וגטו צללי ערב ומהרנו לבא לבית התפלה להתפלל תפלת כל נדרי בציבור, וכאשר נכנסתי לבית התפילה נבהלתי מאד, יראה ורעד אחזתנו ותכנסנו פלצות, אני באתי להתפלל תפלת כל נדרי ומצאתי שהציבור מתפללין תפלת נעילה, הנשמע כזאת?

המשיך המתוודה לספר: אני ואשתי וכל ילדי הבאים אתי, לא עזבנו את בית התפלה ונשארו שמה כל אותו הלילה וכל יום המחרת עד הערב ועשינו לנו את יום הכפורים שלנו, ממחרת יום הכפורים לא אכלנו ולא שתינו וכמו ביום הכפורים ממש.

אבל כיון שביום הכיפורים שחל לכל ישראל לא התענית, לכן מבקש אני לשוב בתשובה על העוון הזה.

שאלו רבינו: ומדוע לא ראית בלוח מתי חל יום הכפורים? אין לי לוח ענה האיש.

והיה כאשר כלה האיש לספר את אשר קרהו, ושמע רבנו את דבריו היוצאים מן הלב ולא יכול להתאפק לכל הנצבים עליו ויתן קולו בבכי ועיניו הקדושים זלגו דמעות, ויסב פניו אל הקיר והתחיל להתפלל ולומר:

"רבונו של עולם! רחם על עמך ישראל, ושלח להם את הגואל צדק ופֶדֶם מן הגלות הזו, הבט נא וראה, איך עמך ישראל מפוזרים בין העמים. וכדי שיוכל האיש הזה לפרנס את בני ביתו מוכרח הוא לשבת בין ההרים בין ערלים, ואינו יודע מתי חל יום הכפורים.

השי"ת רחם עלינו וקבץ נדחי ישראל וישובו לארצם כמקדם, ואז יכירו וידעו כולם לעבדך באמת כאשר עם לבבם, תפלה זו התפלל רבינו כמה פעמים, וחזר ושנה ושלש בה פעם אחר פעם, ובכל פעם בבכי ובדמעה.

מספר החסיד: כאשר ראיתי החיזיון הזה, אמרתי בחשאי לחברי שהיו עומדים סמוך אצלי, הביטו וראו ענין נפלא, תלמיד בא לפני רבו ומבקש שיוורו דרך תשובה, והרב בעצמו שב בתשובה ובוכה במקום התלמיד.

והיה ככלותו להתפלל, החזיר פניו אל העם אשר היו שם בביתו, כשפניו שוחקות ואמר: "רבותי! האיש הזה הלך להתפלל תפלת כל נדרי, ומצא הקהל מתפללין תפלת נעילה, מה אעשה לו אם אגזור עליו שיתענה הלא אין בו כח להתענות, ואם אומר לו שיתן צדקה הלא אין יד משגת אפילו לקנות לו לוח, הרחום יכפר עונו אפילו כך, ובפרט

והיה כאשר כלה האיש לספר את אשר קרהו, ושמע רבנו את דבריו היוצאים מן הלב ולא יכול להתאפק לכל הנצבים עליו ויתן קולו בבכי ועיניו הקדושים זלגו דמעות, ויסב פניו אל הקיר והתחיל להתפלל ולומר: "רבונו של עולם! רחם על עמך ישראל, ושלח להם את הגואל צדק ופֶדֶם מן הגלות הזו, הבט נא וראה, איך עמך ישראל מפוזרים בין העמים. וכדי שיוכל האיש הזה לפרנס את בני ביתו מוכרח הוא לשבת בין ההרים בין ערלים, ואינו יודע מתי חל יום הכפורים

פנינים על הפרשה:

שבת שובה: תשובה שלימה – שלא ישאר רושם מההטא

שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בצונך (הושע יד, ב).
אלקיך עם הפולל גימטריא 'אלול', דבאלול צריך אדם להתעורר לשוב בתשובה, דאם לא עכשו אימתי. והנה התשובה מדרגות מדרגות היא, דמי שיש בידו פשע ועשה תשובה שאינה שלמה כל כך, דיה לאותה התשובה שהפשע שהיה בידו יחזר לו לעון. ואם עשה תשובה מעלה יותר מן הראשונה, העון יחשב לו לחטא שהוא שונג. ואם עשה תשובה שלמה בתכלית, לא ישאר בידו גם חטא, ועל זה נאמר (תהלים לב א) 'כסוי חטאה'. וזהו שאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך, דהינו עשה תשובה מעלה בתכלית השלמות, כדי שלא ישאר עליך שום רושם אפילו חטא קל, דאי לאו הכי, הרי כשלת בצונך, דהינו אם לא עשית תשובה שלמה במקום העון, נשאר רושם עליך המכשול שהוא שונג. לכן תשתדל לעשות תשובה שלמה כראוי כדי שלא ישאר עליך שום רושם כלל: (שערי ארוכה אות ש)

מהי התשובה הרצויה

תשובה ראשי תבות שבר תשבר הרוח במחשבה ובמעשה. הכונה כמו שכתוב בזהר הקדוש (ח"ג רמ). דכשהאדם חוטא חס ושלום מתלבש בו רוח הטמאה מצד סטרא אחרא ומתנאה עליו ושולט בו שליטה גמורה, ואינו מתהלך האדם כי אם לרצון אותו הרוח, וגם כשיתעורר האדם לשוב בתשובה אין אותו הרוח נעקר ממנו לגמרי עד שיעשה תשובה שלמה גמורה מכל צד, כדי שישתבר אותו הרוח והיה כלא היה. ועל זה הרוח אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים נא יט) זבחי אלקים רוח נשברה, הורה לנו דעקר התשובה היא שבירת הרוח שנתלבש באדם על ידי חטאו ושלט ומלך עליו, אם נתגבר האדם על אותו הרוח ושיברו אז בזה חוזר בריה חדשה ומתרחצה לפני ה' ויקרא לו וינענה, ועוזרו ה' ולא ישוב עוד אותו הרוח, דרוח הולך לא ישוב' (שם עח לט):

ועל זה אמר דוד המלך עליו השלום זבחי אלקים רוח נשברה, דהינו כשהאדם חוזר בתשובה שהיא במקום הקרבן, צריך שיכיר וידע כי כבר על ידי חטאו נתלבש בו רוח טמא ומלך ושלט עליו וקנה מקומו בתוך גופו. וכל עוד שלא נשבר אותו הרוח אין תשובת האדם נקראת תשובה, שהרי האורב עדין לו בחדר. אמנם כשמתגבר האדם על הרוח ומשברו, אז בזה רצויה תשובתו ומקבלת. וזהו שאמר 'זבחי אלהים', שהיא התשובה שבמקום הזבחים, שהם הקרבנות, בעיני 'רוח נשברה', דהינו הרוח שנתלבש בו ישיבר אותו ויברחו ממנו שלא תשאר לו שום שליטה ואחיצה בו. וזהו 'רוח נשברה', דהינו הרוח הטמאה שנתלבשה בו תשבר. וכשיתגבר האדם על אותו הרוח וישברנו מעלין עליו כאלו הקריב כל הקרבנות, משום הכי אמר 'זבחי אלהים' ולא 'זבח':

(שערי תשובה, אות כד)

בעל תשובה יהיה סבלן לשמוע חרפתו

בראשית ברא אלקים וגו' (בראשית א א). בראשית אותיות 'שאת ריב'. בא לרמז שיהיה בעל תשובה סבלן ועלוב ואינו עולב, שומע חרפתו ואינו משיב (רמב"ם תשובה פ"ז ה"ח), כמו שאמרו רבותינו ז"ל (יומא כג). הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם נאמר (שופטים ה לא) 'ואהביו כצאת השמש בגברתו'. ועוד אמרו (חולין פט.), אין העולם מתקים אלא על מי שבולם עצמו בשעת מריבה, שנאמר (איוב כו ז) 'תלה ארץ על בלימה'. ועוד אמרו (ר"ה יז.), 'נשא עון ועבר על פשע' (מכא ז יח), למי 'נושא עון', למי שעובר על פשע, נמצא מי שעובר על פשע מוחלין לו על כל עונותיו. וכשיהיה האדם בעל תשובה סבלן ועלוב ומעביר על מדותיו, זה האות שנכנע ונשבר ושב לה' בלב

עצות וסגולות:

ירח האיתנים (ב')

החוזר בתשובה, ה' יענהו בקראו אליו

מי שהוא עושה תשובה וחוזר מחטאיו כראוי, כשקורא להקדוש ברוך הוא בעת צרתו עונה, וקמו שנאמר בנביא (ישעיה נה ז) 'יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתי וישב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח'. הרי משמע בפשיטות דכשהאדם עושה תשובה, צועק אל השם ועונה. (מעגלי צדק אות ר"ש, ד"ה רחוק מרשעים)

דרך ה' לקבל את השבים

התשובה היא שאדם חוזר לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא שומעו ומקבל תשובתו, וכך היא דרכה של תשובה, שהאדם שב ומתחרט והקדוש ברוך הוא מקבלו, והקדוש ברוך הוא יושב על פסא הכבוד.

(אלף בינה מזמור כה, ד"ה כל אורחות ה')

בדבר שחטא – בו יתקן

אם עשה אדם חבילות של עבירות, יעשה כנגדן חבילות של מצות (ויק"ר כא ה). והנה התשובה המעלה שתהיה תשובה מעין המשובה, אותו אבר שחטא בו, בו בעצמו יתקן (שמו"ר כג ג) ואפשר שלזה רמזה תורתנו הקדושה 'עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל' (שמות כא כד), לרמז דהאבר שחטא בו, בו בעצמו יתקן, וזהו התקון המועיל יותר.

(אלף בינה, אות ח"ת ד)

צריך להרבות בתשובה ובקשת רחמים

אף על גב דהחדש הזה מסגל לתשובה, דבו נפתחים שערי רחמים כמו שכתבנו, מכל מקום צריך אדם להרבות בתשובה ובקשת רחמים הרבה כדי שתקבל תשובתו.

(שם אות אל"ף, ד"ה שמע ה')

תשובה מאהבה ביום הכיפורים

שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול (תהלים קיט קסה). ידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל (יומא פו): דהשב מיראה זדונות נעשות לו כשגגות, והשב מאהבה זדונות נעשות לו כזכויות. ובפרט בעושה תשובה מאהבה ביום הזה הגדול והנורא שהוא יום הכיפורים. וזהו שאמר שלום רב לאהבי תורתך, הם העושים תשובה ביום הזה מאהבה, דהינו, ביום הזה רב וגדול שלומם ואין למו מכשול, דלא נשאר בידם אפלו שונג:

(אלף בינה תהלים קיט אות ש)

תקון המועיל לתקן כל דבר בשרשו ומקורו לבלתי ישאר שום פגם חס ושלום, וזהו שמבקש ושואל למדני חקיק, דהינו למדני לעשות לכל דבר ודבר חק תראוי לו:

(מחשוף הלבן פרשת צו)

יום הכפורים: אין יזה"כ מכפר ללא תשובה

והנה כל יעלה על דעת אדם לומר, כיון שהקדוש ברוך הוא ביום הכפורים מטיל כל עונות בני ישראל על ס"מ, מעתה אף אם לא עשה תשובה כראוי לא אכפת לה, אין הדבר כן, כי על זה אמר התנא (יומא פה:): האומר אחטא ויום הכפורים מכפר, אין יום הכפורים מכפר, כי יום הכפורים מכפר לשובים ואינו מכפר לשאינם שבים. לכן ביום הכפורים צריך האדם שיתעורר לעשות תשובה כראוי כיון שיום מסגל הוא לתשובה, כמו שכתוב (ויקרא טז ל) 'כי ביום הזה יכפר עליכם' וכו'. ולך נא וראה מה שכתוב בזה הקדוש (ח"א רכ.), דביום ראש השנה נפתחים ספרים, צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים וכו', בינוניים תלויים ועומדים עד יום הכפורים, ואם לא שבו ביום הכפורים נשארים תלויים עד יום אחרון של חג: (אלף בינה תהלים קיט אות ש)

יפחד שמא לא שב, אך ישמח בטוהרתו

שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לבי (תהלים קיט קסא).

שרים הם ס"מ וחיליו, בשאר כל ימות השנה רודפים אותי לקטרג עלי, וביום הכפורים חוזרים ומלמדים עלי זכות ואומרים כי מה שהיו מקטרגים עלי בשאר ימות השנה הוא שקר, והאמת הוא שאני מנקה מעון. וזהו שרים רדפוני, דהינו, ס"מ וחיליו שרדפוני מעקרא לקטרג על עוני, עכשו ביום הכפורים אמרו חנם היינו רודפים אותו, כי אין בידו עון. והנה רדפוני גימטריא 'כפרים', לרמז דעל יום הכפורים מדבר. ומדברך פחד לבי, דהינו, אף על פי ששרים אמרו חנם ואין בידו עון, מדברך פחד לבי, שאמרת 'האומר אחטא ויום הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר', כי יום הכפורים אינו מכפר רק לשובים, לכן איני בוטח על ס"מ שמלמד עלי זכות שאני נקי מעון, לפי שמדברך פחד לבי:

ומכל מקום שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב (תהלים שם פסוק קסב), שכתבת בתורתך (ויקרא טז ל) 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם', ואני חובה עלי לעשות תשובה שלמה ביום זה, ואתה תטהר אותי טהרה גמורה:

אינו בוטח בסגורית ס"מ אלא בתשובתו

והוסיף לומר: שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי (תהלים שם פסוק קסג). דהינו, מה שאומר ס"מ ביום הכפורים כי אין בידו עון, שקר הוא אומר, לפיכך אני שנאתי השקר הזה ותעבתי אותו, ותורתך אהבתי, שכתוב בה שהתשובה היא העקר. והתשובה ביום הגדול והנורא הזה שהוא יום הכפורים, מתקבלת ומרצה מכל שאר הזמנים, לפיכך נחקנו בו ה' תפלות, יותר מכל שאר הזמנים. והנה ה' תפלות שיש ביום הכפורים עם ב' קריאת שמע הם שבע:

ביום כיפור מיוחד את הקב"ה ז' פעמים

ועל זה אמר: שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך (תהלים שם פסוק קסד). דהינו, ביום הזה הידוע שהוא יום הכפורים, שבע פעמים הללתיך בו, שהם ב' קריאת שמע וה' תפלות כאמור: (אלף בינה תהלים קיט אות ש)

שלם. וזהו הרמז בראשית שהיא רומזת על התשובה, אותיות 'שאת ריב', דהינו שיהיה בעל התשובה סובל ריב ונושא, וזה תקון גדול: (גנוזי המלך, תיקון התשובה אות כ)

בעלי תשובה צריכים לנהוג לפני משורת הדין

אף לא פעלו עולה בדרךיו הלכו (תהלים קיט ג). אפשר לפרש זה, דצריכים בעלי תשובה כל מעשיהם גם עם בני אדם להיות לפני משורת הדין, כמו שהובא בגמרא (ב"מ פג.) על חכם אחד ששכר פועלים להוליך חביות ממקום למקום, ופשעו בהם ושבדו, ומן הדין חביונם לשלם, ושקל גלימיהו, אותו לקמי דינא, אמר ליה אהדור להו גלימיהו. אמר ליה דינא הכי, אמר ליה אין 'למען תלך בדרך טובים' (משלי ב כ). הדור אמרי פועלים דאין להם במה לסעד בערב, אמר ליה הב להו אגריהו, אמר ליה דינא הכי, אמר ליה אין 'וארחות צדיקים תשמר' (שם). הרי שמצד דין תורה היו פועלים חביבים לשלם ולא יש להם שום שכר פעלתם, וממדת חסידות שצריך האדם להיות מתחשד עם קונו ולעשות לפני משורת הדין, לא די שלא נטל מהם תשלומי החביות ששבדו, אלא אדרבא הוסיף ונתן להם במה ששכר אותם, כדי לקים 'למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמר':

הדרגה הגבוהה 'ארחות צדיקים'

וזהו שאמר כאן אף לא פעלו עולה לחבריהם, כגון הגדון הזה שהיו הפועלים חביבים לשלם דמי החביות לחכם ששכר אותם, ואם נטל מהם החכם דמי החביות לא נקרא שפעל להם עולה כיון שדין תורה שכר הוא שחביבים לשלם, ולא די שלא נטל מהם אלא שהוסיף להם שכרם כדי לתקן שתי הדרכים 'דרך טובים' וארחות צדיקים. וזהו אף לא פעלו עולה, דהינו אם נטלו מן הפועלים דמי מה שהזיקו, לא היו נקראים פועלי עולה שהרי הדין נוטן כר, אלא אדרבא נתנו לפועלים שכרם כדי לילך בדרך טובים ולשמר ארחות צדיקים, וזהו בדרךיו הלכו, שתי דרכים, 'דרך טובים' וארחות צדיקים. ואומר על בעלי תשובה שצריכים להתנהג בדרך זו, שיהיו כל מעשיהם עם בני אדם לפני משורת הדין:

(מעגלי צדק אות אלף)

היודוי נצרך לבעל תשובה

דרכי ספרתי ותענני למדני חקיק (תהלים קיט כו). בא לרמז על היודוי שהוא דבר גדול והוא צריך הרבה לבעל תשובה, כמו שנאמר (משלי כח יג) 'ומודה ועזב ירחם'. וכמו שמצינו בקרבן דצריך להתודות עליו, כמו שנאמר (במדבר ה ז) 'והתודו את חטאתם אשר עשו, וכתוב (לעיל ה ה) 'והתודה אשר חטא עליה', כן צריך בעל תשובה להתודות ולהתחרט (רמב"ם תשובה פ"ב ה"ב), והמתודה ומתחרט בודאי שאינו חוזר ריקם, כמו שנאמר 'ומודה ועזב ירחם', דהינו בודאי הוא שירחם. וזה שאמר דרכי ספרתי, דהינו היודוי שאני מתודה ומספר לפניך כל דרכי המקלקלים ומתחרט עליהם, ובזה פשוט אצלי שתענני, לכן אמר ותענני לשון עבר, דהינו שעניתי כבר, ולא אמר 'תענני', לפי שאמר כיון שעשיתי ודוי וחרטה כראוי פשוט אצלי שכבר עניתי. אבל מבקש ושואל ממך למדני חקיק, והכונה לפי שהתשובה היא מדרגות ומעלות, וזו למעלה מזו וזו למעלה מזו, והמעלה שבהם היא שיהיה בעל התשובה חכם בסודות התורה, וידע העולמות שפגם בהם והשמות שפגם בהם, ויעשה

עריכת שמחת הכנסת ספר תורה ביו"ט

בגמ': ומר סבר ערוב הוצאה לשבת ואין ערוב הוצאה ליום טוב כדכתיב (ידמיהו יז, כב) וְלֹא תוֹצִיאוּ מִשָּׂא מִבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בשבת אין ביום טוב לא (ביצה יב, א).

בשול"ח פרי השדה (ח"ב סי' קב) נשאל בדבר אחד שכתב ס"ת וסיימו לקראת יו"ט, ורצה להכניסו לבית הכנסת ביו"ט, ובמקום שדר אין שם עירוב ונשאל אם מותר לערוך את שמחת הכנסת הס"ת ביו"ט, מאחר והיה כבר עוד ספרי תורה בבית הכנסת, וא"כ נמצא שמוציאו שלא לצורך יו"ט.

וכתב שם שאע"פ שהשו"ע כתב (סי' תקיח ס"א) שמותר להוציא ס"ת ביו"ט ולא כתב דדווקא 'לקרות' בו, אולם באמת לא הותר להוציא רק באופן שצריך לקרות בו, וכמ"ש גם הלבוש (בלבוש החור סי' תקיח ס"א), ומאחר ורוב הראשונים החליטו כדעת התוס' דאין להוציא רק באופן שיש צורך קצת, יש מקום להחמיר בזה [וגם המשנ"ב האריך בבה"ל (ד"ה אין) דרוב הראשונים ס"ל דאסור, ורק בצורך קצת מותר].

אולם כתב דאולי היה מקום להתיר להכניס ס"ת ביו"ט של שבועות ע"פ מה שכתבו האחרונים (הובא בברכי יוסף סי' תצד ס"ק יב ושע"ת סק"ז) בשם העוללות אפרים (סי' קמ) 'הנותן ספר תורה חדש לבית הכנסת בעצרת כאלו הקריב מנחה חדשה לה' בזמנה. וא"כ נחשב קצת צורך, שיחשב כאילו הקריב ביכורים. אך כתב לדחות זאת: א. דאין ללמוד מדברי אגדה. ב. דכל דברי הברכי יוסף הם דווקא במקום

בשול"ח או בסדר היום, כי נכון ליתן הס"ת לבהכ"נ או לבהמ"ד בחג השבועות, אבל אין העולם נוהגין כן בעבור שהמנהג להוליך הספר בעת הסיום, עכ"פ בחודש הזה נראה נכון יותר. [ע' מחזור דברי יואל לשבועות ד' ש"ג ובמובא שם].

ברית בתוך ה' אם יוצא ידי חובת המצוה 'ביום השמיני'

בגמ': אמר רבי שמעון בן לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה שנאמר והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר (ביצה יג, ב).

בשול"ח משיב דבר (ח"ב סי' נד) הביא הוראת רב אחד שהורה בתינוק שנולד בערב שבת אחר השקיעה בבין השמשות, והורה אותו רב למול את התינוק בערב ש"ק לשבוע הבא, וכתב למשיב דבר שסיבת הדבר שעשה כן משום שהיה קשה לו מהתוספתא במגילה (פ"א ה"ד) שאם נולד בבין השמשות מאחרין את המילה ולא מקדימין, דאחר שמונה מצוה ובתוך שמונה אין בו מצוה. והקשה שלכאורה מה מועיל בזה שמאחר, והרי לאחר יום השמיני עבר על מצות עשה של 'זביום השמיני', ואילו אם מלים בתוך שמונה ללידתו הרי לדעת הרמ"א יוצאים ידי חובה (כמבואר ברמ"א יו"ד סי' רס"ב ס"א), והגם שלדעת הש"ך לא יוצאים ידי"ח, אבל הרי בתוספתא משמע כרמ"א שבתוך שמונה אין 'מצוה', ומשמע שיוצא רק דליכא מצוה.

והנצי"ב השיב לו שלא טוב הורה, דברור הדין דבתוך שמונה אין זה מילה כלל, ומש"כ הרמ"א שיצא הכוונה שאין צריך להטיף ממנו דם ברית כיון שאין לו ערלה. והוכיח כן ממה שכתב הרשב"א בתשובה (החדשות סי' קמא) שהביא הב"י (יו"ד סי' רסד) שמי שצריך למול את הילד לפני זמנו משום סכנה, אין נפק"מ אם ימול ישראל או גוי, שאין זו מילה אלא חתיכת בשר בעלמא. והרמ"א עצמו פסק כן שם, וגם מדברי התוספתא משמע שאין בו מצוה כלל, והוסיף לומר שהדבר דומה למי שנוטל חלה בעוד העיסה קמה, שאינה חלה כלל. והוסיף שם להוכיח שבכל מקום שיש זמן

שנותנים את הס"ת במתנה לבית הכנסת, אבל בזמן הזה שהס"ת נשאר ברכוש הנותן ורק משאיל לבית הכנסת, אין את הענין של 'כאילו הקריב מנחה חדשה'. וכתב שאפשר להביא לפני יו"ט את הס"ת לבית שנמצא בחצר שלפני הבית הכנסת ולהכניסו ביו"ט והביא שם שהיה מעשה כזה כבר במהלאוויץ והאב"ד שם אסר להכניס אפילו שלא היה אפשר להנחית בחצר בית הכנסת.

אמנם בשול"ח מהר"א (אסאד, או"ח סוף סי' רז) כתב, שמכיון שמדינא מותר להוסיף על מנין חמשה קרואים, אע"פ שנהגו שלא להוסיף ביום טוב, הטעם בזה הוא משום כדי להרבות שמחת יו"ט, וכמו שממהרין לצאת מבית הכנסת ביו"ט משום כך, אבל לכבוד חינוך ס"ת הרי יש בה שמחת התורה ומתענגים בזה שמוסיפים הקרואים בפעם ראשונה וגם זה שמחת יום טוב ומותר להוסיף ביו"ט. אולם המהר"א אסאד הוסיף שם שמאחר והעיד הסופר שבאותו מקום ששאלוהו להמהר"י אסאד עצמו שאלה זו כמה שנים קודם לכן ואסר להם לעשות חינוך ס"ת, והגם שהוא בעצמו אינו זוכר שהורה כן לגבי יו"ט [ורק לגבי שבת אסר לעשות זאת], אבל 'כללא בידן אל ישנה אדם מפני המחלוקות, ומכל שכן באתרא דשכיחי אינשי דקפדי ע"ז וכו' לכן גם אתם אל תשנו בזה וכלל גדול השלום'. וע"ע מש"כ בזה בשול"ח לבושי מרדכי (או"ח תליתאה סי' מו).

אך יעויין בלקוטי שול"ח מהשפת אמת (סי' כב) שכתב שם הלכה למעשה וז"ל, 'נכון יותר לסיים הספר בחודש המיוחד לקבלת התורה. ראיתי באיזה ספר אפשר

אבל בשו"ת אז נדברו (ח"ח ס' נד) העלה שאפשר לטחון תפ"א במגרדת המיועדת לכך ואין צריך לעשות זאת ע"י שינוי, כיון שזה עצמו השינוי שביום חול עושים זאת במכונה.

שכחה אי הוה פשיעה

בגמ': לרבא מאי איריא מערב יום טוב אפילו ביום טוב נמי אין הכי נמי אלא גזרה שמא יפשע (ביצה טו, ב).

בסוגייתנו איתא 'גזירה שמא יפשע', בתשובות שער אפרים (ס' כח), הוכיח מגמ' זו, שמי שמוטל עליו חיוב מסוים, וכשהגיע הזמן שכח ולא עמד בחיובו, אין זה נחשב כאונס אלא כפשיעה, אף על פי שבזמן החיוב לא זכר כלל את המוטל עליו, ומה שכתוב ברש"י במסכת בבא קמא (כו: ד"ה לענין), 'ואף על גב דהכיר בה, שכחה הוה שוגג ולא פשיעה', מחלק דדווקא שם שלא עלה על דעתו כלל שישכח, ואפילו אם ישכח לא עלה בדעתו שנפילה זו תזיק לחברו.

אולם, בתשובות השבות יעקב (ח"ב ס' קמח), הקשה על קביעה זו, ששכחה נקראת פשיעה, שהרי למדנו במסכת שבת פרק שביעי, 'השוכח עיקר שבת', ועוד הרבה דיני שכחה, ומבואר בגמ' דדינו כשוגג וחייב חטאת בכמה מקרים, לכן הוא מסיק, ששכחה לא נקראת פשיעה, ומה שבגמ' שלנו למדנו, ששכחה נקראת פשיעה, הטעם לכך, ששכח בגלל שנחשעל ולא סתם שכחה, ודווקא באופן זה נקרא פושע.

בשולחן ערוך אור"ח (ס' קח ס"ח) נפסק, 'מי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל, מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן אחר שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו, ובין כך ובין כך עברה לו השעה וכו', חשוב אונס ויש לו תשלומין, והמגן אברהם (ס"ק יא) הביא כמה ראיות לדברי השולחן ערוך, דאם חשב שיהיה לו זמן ולבסוף שכח או נאנס, נקרא שוגג ולא פושע.

אולם בתשובות חתם סופר (ח"מ ס' מב), דן בנידון זה אי שכחה נקרא פשיעה, ובסוף דבריו כתב וז"ל: היוצא מזה, כל שמצוה בהקדימתו להזרז ולעשותו ואדם מתעצל לומר עדיין יש זמן ולבסוף שכח או

לגמרי כשומים ובצלים וכד' מותר לדון כהרגלם ואין צריך שינוי כלל, ואין בזה מנהג להחמיר, וכפי שציין שגם הרע"א כתב כן (ע"ש בשעה"צ ס"ק יח).

ומשום כך כתב האשל אברהם (להגה"ק מבוטשאטש) והובא במנחת יו"ט (ס' צח ס"ק יח) שמותר מעיקר הדין לגרד תפוחי אדמה לצורך עשיית קוגעל וכד' גם במגרדת המיוחדת לכך לדיב אייזן, שמאחר וידוע שמאכל זה אם מגרדים אותו מערב יו"ט הרי הוא מאבד טעמו ממש עד למחר שחרית, א"א לעשותו מבעוד יום, ולכן מותר לעשותו ביו"ט ואין צריך לעשות זאת בשינוי, אולם כתב דהוא הנהיג בביתו לעשות דבר זה דווקא מבעוד יום אע"פ שמתקלקל קצת, ע"ש.

אמנם בשו"ת להורות נתן (ח"ג ס' כז) האריך לגבי גרידת תפוחי אדמה במגרדת, והביא שם ששמע שיש נשים שנהגו שלא לגרד שום דבר ע"ג מגרדת [פומפיה - ריב אייזין] אולם כתב דבמקום הצורך ודאי שיש להתיר ע"י שינוי, כיון שאין לעשות זאת ביו"ט אלא בשינוי. וכתב שם עוד (אות ב) לגבי ריסוק תפ"א במכשיר שיש בו בית קיבול עם נקבים, ואחרי שמכניסים בתוכו את התפ"א דוחקים את הכיסוי שעל גביו בדוחק, וע"י זה יוצא הפרי מעוך לגמרי, וכתב שם ג"כ שיש להתיר זאת רק ע"י שינוי וכמו שכתבו האחרונים לגבי טחינת הקפה, ולא ראה דברי הא"א הנ"ל.

וסדר לדבר אין יוצא אם הקדים את הסדר והזמן, ממה שהוצרכו בגמרא [בסוגיין] להביא דרשה מיוחדת שמעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה, שנאמר 'והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר', ולא תרומה גדולה מן המעשר, הרי דצריך דרשה לומר שחל המעשר גם אם הקדימו לתרומה גדולה. וכמו כן פי' רש"י קידושין (סב. ד"ה מחובר) שמשום כך מי שתירם את התבואה כשהיא עדיין מחוברת אינה תרומה כלל, משום דכתיב 'ראשית דגנך' דוקא מידי דמידגן, הרי שאם עושה את המצוה קודם שנתחייב באותה מצוה אינו יוצא בה כלל, [ותוס' שם רק הקשו שהרי בתר"מ רואים שאפשר לחול גם קודם זמן הראוי להם, שהרי מעשר ראשון שהקדימו בשבולין חל המעשר, ולכן הביאו מקור אחר לפסול של תרומה במחובר, אבל בלא דרשה זו לכו"ע לא מקיים מצוה אם עושה מצוה שיש לה סדר וזמן קודם זמנה]. ומשום כך בודאי שהמל לפני זמנו, לבד שמברך לבטלה, עוד ביטל מצות עשה לעולם, שהרי לא יוכל שוב למול לאחר זמנו.

גרידת תפוחי אדמה במגרדת (ריב אייזן) ביום טוב

בגמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנדוכין נדוכין כדרך ואפילו מלח והא אמרת מלח בעיא שנוי הוא דאמר כי האי תנא וכו'. (ביצה יד, א).

מבואר בשו"ע (ס' תקד ס"א) שמותר מעיקר הדין לדון תבלין ביום טוב במדוכה שרגילים לדון אותו ביום חול, וזאת מאחר ודרך התבלין שאם טוחנים אותו מערב יו"ט מפיג טעמו, אבל מלח כיון שאינו מפיג טעם אם דכים אותו מערב יו"ט, הגם שמותר לדוכו במדוכה הרגילה, אולם אין לדוכו בצורה שרגילים לדון אותו אלא יעשה זאת בשינוי קל, כגון שיטה את המדוכה על צידה או שידוך לתוך קערה וכדו'. אך הרמ"א כתב שנהגו להחמיר, וגם תבלין אין דכין אותם אלא בשינוי.

ובמשנ"ב שם (ס"ק יא) כתב שכל זה דווקא במיני תבלין וכד' שאין מפיגים טעמם לגמרי, אבל דברים שמפיגים טעמם

כיבוס בגדי קטנים בחול המועד, האם הותר במכונת כביסה כיבוס מרובה

בגמ': ובלבד שלא יעדים ואם העדים
אסור אמר רב אשי הערמה קא אמרת
שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד
(ביצה יז, ב).

בנידון כביסת בגדי ילדים קטנים בחולו
של מועד, כתב בתשובת תרומת הדשן (סי'
פח), בשם מהר"ם, שאין לכבס אלא בגד
אחרי בגד, אבל אסור לכבס את כל הבגדים
בבת אחת, וכתב על זה התרומת הדשן,
ונראה שזה דווקא בבגדים וחלוקים, אבל
סדינים קטנים שעשויים כדי לעטוף בהם
את הילד, מותר לכבס אפילו שלשה או
ארבעה בבת אחת, כיון שלא משתמשים
בהם אחת אחת, שלפעמים משתמשים
בכמה יחד, משא"כ בבגדים, שלא מלבישים
לילד אלא בגד אחד. וכדבריו פסק הרמ"א
(סי' תקלד ס"א) 'בגדי הקטנים ביותר, שהם
אותם שמלפפים בהם, ומשתתנים ומוציאים
בהם רעי, מותר לכבס ארבעה וחמשה יחד,
כי צריכים להרבה מהם בכל רגע'.

ודנו הפוסקים, בזמנינו שמכבסים
במכונות כביסה, ואין הבדל בכמות הבגדים
שנמצאים בתוך המכונה, כיון שעל ידי
הפעלת המכונה מתכבס כל מה שבפנים,
האם הותר להכניס גם שאר בגדים של
ילדים, אפילו כאלו שלא התיר הרמ"א,
שאין משתמשים בהם כמה בבת אחת, או
שבכל אופן אסור.

והמנחת יצחק (חלק ח סי' ג) והבאר משה
(חלק ז סי' לב וסי' פו), כתבו להתיר לכבס
בגדים אחרים, והבאר משה כותב שסברא
גדולה הוא שעדיף לכבס הכל בבת אחת,
מאשר לכבס כמה פעמים ביום, בכל פעם
שמתלכלך הבגד, ואדרבא אם יכבס כמה
פעמים ביום בגד מלוכלך הוא יותר טרחה
מאשר מכונה אחת, וכיון שאין בזה שום
טרחה יש להתיר לכבס כל בגדי התינוק
במכונה אחת, והוא מוסיף, שאין שום חיוב
לקנות חיתולים חד פעמיים לחול המועד,
כדי שיוכלו להימנע מכיבוס, כיון שכך
דרך שימושן של אדם (וכ"כ בשמירת
שבת כהלכתה ח"ב סי' סו אות סד, ע"ע
בספר חול המועד כהלכתה נספח לפרק ה'),
שהביא דעת המתירים, וכתב שצ"ע בדברי
הראשונים, ולבסוף נוטה להתיר).

לסמוך עליו להשתמש בו לעירוב תבשילין,
וכותב שם שלא ראיתי לאחד מן הפוסקים
ז"ל, שיכתוב דין זה.

החכם צבי מסיק דלענין דינא יש להחמיר
להניח עירובי תבשילין במבושל באש
ממש, ובדיעבד סומכים בין על הכבוס
ובין על המליה שלא בשלו, כיון דעירובי
תבשילין מדרבנן והרבה הקילו בו, ולכן
אם הניח עירוב תבשילין בהערינ"ג בדיעבד
יכול לסמוך עליהם, ואפילו לכתחילה, אם
אין לו דבר אחר, שבכל מקום שהוא שעת
הדחק דינו כדן דיעבד, אלא שמסתפק,
אם אפשר לברך על ההערינ"ג ברכת עירוב
תבשילין, כי מצד אחד אפשר לומר, כיון
שיוצאים בו ידי חובת עירוב תבשילין
אפשר גם לברך עליהם, ומאידך כיון
שברכות אינם מעכבות, עדיף שלא לברך
על ההערינ"ג ברכת עירוב תבשילין עיין
שם עוד (ע"ע עמודי אש קונטרס מעון
הברכות סי' ב אות ו).

אולם החיי אדם (כלל קב סק"ו) כותב
שאין להניח עירוב תבשילין בדג מליה,
וכ"כ הקרבן נתנאל בביצה (פרק ב אות י),
שאפילו בדיעבד לא יועיל עירוב על דג
מלות, וכך מביא הברכי יוסף (סי' תקכז
סי"א) מהבית דוד, שאחד שעירב בדג
מליה, שסבר דיועיל לעירוב, ונדע לו ביום
ראשון מפי חכם דלא מהני, לא יוכל לסמוך
על עירוב גדול העיר, רק יערב על תנאי.
וכדבריהם הכריע בשו"ת שואל ומשיב
(תליתאה חלק ב' סי' צו), שאין יוצאים
ידי חובת עירוב תבשילין, בדגים מלוחים
שנקראים הערינ"ג, וע"ש עוד.

אפי' נאנס הרי הוא כמזיד, מפני שתחלתו
בפשיעה היה, ובתפלה כה"ג אין לו תשלומי
אם לא בתורת גדבה בעלמא, ובשבועה
כה"ג עבר על שבועתו מקרי. משא"כ כשלא
ה' עליו שום מצוה וחוב בתחלתו להקדים
עצמו, כגון המניה אבן בחקו ודעתו עליו
לשמרו שאין עליו בזה שום איסור שלא
לעשות כן, ואח"כ שכח ונפל ממנו פטור
כשאר אונס. (וע"ע קצוה"ח ונתה"מ סי'
נ"ה סק"א שהביאו מהאגודה שאונס ביום
אחרון לא נחשב לאונס).

עירוב תבשילין בדג מלוח (הערינ"ג)

בגמ': תא שמע תבשיל זה צלי ואפילו
כבוס שלוק ומבושל (ביצה טז, ב).

בשו"ת חכם צבי (סי' קל) נשאל, האם
אפשר להניח עירוב תבשילין, בדגים
מלוחים שנקראים הערינ"ג, כיון שהם
ראוים לאכילה, וכן נוהגים לאכלם עם הפת,
או שמא צריך דווקא מאכל מבושל ממש.
ומוכיח החכם צבי מסוגייתנו, שאמרו
תבשיל זה צלי ואפילו שלוק ומבושל,
ולעיל בגמ' אמרו, שדגים מלוחים קטנים
אם צלאן הגוי אין בהם משום בישולי גויים,
ויכול לסמוך עליהם משום עירוב תבשילין,
משמע דדווקא בגלל שהגוי צלאן, אבל
אם הגוי לא היה צולה אותם, אפילו
שהם נאכלים חיים, בכל אופן אי אפשר
להשתמש בהם לעירוב תבשילין, שלעירוב
תבשילין צריך צלי או מבושל, כמו שכתוב
בלשון הפסוק 'תבשלו בשלו', ולפי זה בדבר
שהוא רק כבוס, כגון הערינ"ג, אי אפשר

הרה"ק רבי נח מלעכוויטש זי"ע ח' בתשרי תקצ"ג

והצדיק רבי מיכלה זצ"ל השלים אחרי דבריו כי הבעש"ט הוסיף ואמר הגם שכתוב 'פתי יאמין לכל דבר' הלא כתוב ג"כ 'שומר פתאים ד' וכלשון הזה כתב הרא"ה מקאליסק זי"ע לאגשיו בחור"ל. כי האמונה אין לה סוף, בה מתחיל, ובה מסיים. והראיה שאחר כל ההשגות הנפלאות, כמו שאמרו רז"ל מכילתא פר' בשלח ראתה שפחה על הים מה שלא ראה כו' נאמר 'יורא ישראל וכו' ויראו העם את ה' ואח"כ באו לשלימות 'זיאמינו בה', הרי שאחרי כל החזיון השיגו האמונה שהיא ההתחלה ותכלית הכל.

רבינו רבי נח מלעכוויטש נולד בשנת תקל"ה לאביו הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש. היה תלמידם של אביו ושל הרה"ק רבי ברוך ממזיבוז'. מנעוריו הסתיר את הנהגותיו עד שהחל לכהן באדמו"רות. אחרי פטירת אביו ב"ג בשבט תק"ע נסע ביחד עם חברו הרה"ק רבי מיכל מלעכוויטש לשאול בעצת רבי ברוך ממזיבוז' בעניין קביעת ממלא המקום לאב, והוא הורה להם "שרבי נח ינהיג ורבי מיכל יסייע".

לא נהג לומר דברי תורה ברבים. בשל כך קרא עליו תלמידו רבי משה מקוברין את הפסוק (ספר תהילים, פרק י"ט, פסוקים ד'-ה') "אין אומר ואין דברים", ובכל זאת "בכל הארץ יצא קוֹם".

בתחילת אדמו"רותו ראו תלמידיו שאינו מתנהג בכמה דברים כאביו, וכאשר שאלוהו על כך ענה: "אני עושה ממש כאבי, אבי לא חיקה שום אדם, ואני גם לא מחקה שום אדם.

כאביו שימש כנשיא קופת מעות ארץ הקודש מטעם כולל רייסין, ופעל רבות למען חסידי ארץ ישראל והזהיר מאוד את חסידיו לבל יעבור יום בלי נתינת מעות ארץ ישראל. רבינו עלה בסערה השמימה בח' בתשרי שנת תקצ"ג.

ומאז התלקח בקרבו חשק הלמוד

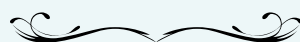
סיפר איש אחד בטבריה, שבילדותו לא חשק ללמוד. והביאו אביו אל הרה"ק רבי נח מלכוביץ זי"ע. דרכו של רבי נח היה לפתוח ספר ולהגיד הפסוק או המאמר שנפתח. ופתח את הספר בדברי רש"י 'שכל התחלות קשות', 'מכאן ואילך יערב לכם', יבושם לכם. וחזר רבי נח על המאמר, ומאז התלקח בקרבו חשק הלימוד. (ספיר ויהלום פר' דברים ע"ט - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

המרמה את השוטה

שח הרה"ק רבי נח מלכוביץ זי"ע: את הבורא אי אפשר לרמות. את החכם קשה לרמות - חכם הוא. קהל אין לרמות - אין קהל שוטה. לרמות יתכן רק את עצמו, ומה חכמה יש כאן, לרמות את השוטה?
(חסידים מספרים ח"ג עמוד 224).

אמונה פשוטה

אמרו משמו של הרבי ר' נח מלכוביטש זי"ע: צאו וראו גודל כח האמונה הפשוטה, שהרי הבעש"ט זי"ע היה צופה בעליונים וראה את הכל בשרשו, מכל מקום אמר לתלמידיו הקדושים, אחרי כל השגותי בשרשי התורה והמצוות מניח אני את כל ההשגות ומחזיק באמונה פשוטה 'איך בין א נאר און גלויב'.

הגאון רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק זצ"ל

הגר"ז מבריסק

ט' בתשרי תש"כ

יחיאל מיכל פיינשטיין, דהנה כמה ימים קודם יוהכ"פ האחרון לחייו אמרו לו הרופאים שיצטרך לאכול ביוהכ"פ ואמר: אני ביוהכ"פ לא אוכל ע"כ.

ובאמת היה צריך להיפטר בסוכות ויהיו ע"ב שנים כמנצין אמל"א, מיום ליום, אך הסכים לקבל על עצמו להיפטר כמה ימים קודם כדי שלא לאכול ביוהכ"פ, ונפטר [בין השמשות ד] ליל יוהכ"פ ז"ע.

גם בין דבאה לדבאה גודלת
הריבית...

באחת השנים הבחין הרב הבריסק (הגר"ז) זצ"ל בערב יום כפור בשעת תפילת מנחה, כי גביר אחד, שהיה מוכר כמלווה בריבית, מכה בחזקה יתרה על לבו בשעה שהוא אומר: "על חטא שחטאנו לפניך בגנשך ובמרבית".

הבין הרב, כי הרהורי תשובה עלו בליבו, והחליט לנצל שעת כושר זו, כדי למחות בו על מעשיו, ולהעמידו על חומרם. קרא לו, אפוא, ואמר: "לווידוי כזה בדיוק התכוון ישעיהו הנביא, בשעה שזעק 'על מה תכו עוד תוסיפו סרה (ישעיה א, ה), באותו רגע בו המלווה בריבית מכה על לבו, הוא ממשיך לחטא, משום שגם בין מכה אחת לחברתה גדלה והולכת הרבית שהוא מקבל... (במשנת רש"י - כי תצא)

מֶרֶן הַגַּר"ז נולד ביום כ' תשרי שנת תרמ"ז בוולוז'ין לאביו מֶרֶן הַגַּר"ח סולובייצ'יק (בעת היותו ראש ישיבת וולוז'ין). בצעירותו התפרסם כעילוי. בגיל 16 כבר ידע בעל-פה ש"ס עם רש"י. לאחר פטירת אביו (בשנת תרע"ח) מונה לרבה של בריסק. בשנת תש"א עלה לירושלים וייסד בה את ישיבת בריסק. אשתו ושלושה מילדיו נספו בשואה.

היה ידוע בגאונותו ושכלו החרף, כפי שידועים בני שיטת בריסק, עד שאביו אמר עליו פעם: "הלכה כמותו בכל מקום". בשנותיו האחרונות סבל ממחלת ריאות קשה ושהה לשם כך פעמים רבות בשווייץ. בביקוריו בשווייץ היה לאורחו של הרב וולף רוזנגרטן, נדיב ידוע שתרם מהונו ליהודי ארץ ישראל. רבינו עלה בסערה השמימה בט' בתשרי תש"כ ונקבר בהר המנוחות בירושלים.

מדוע נפטר הגר"ז מבריסק בליל יוהכ"פ?

חז"ל בגמ' (ר"ה יא.) למדים מהפסוק (שמות כג) "את מספר ימך אמלא" דהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש.

בספר באר מרים (עמ' רנא) מביא שהגר"ז מבריסק זצ"ל היה בן ע"ב שנה פטירתו, ונולד בחוה"מ סוכות. ואמר חתנו הגאון רבי

מחברים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים
ככה מתחילים את היום!
שירות למייל האיש

- ווארט יומי • סיפור
- יומי • הלכה יומית
- אור החיים הק' יומי
- פניני אביר יעקב
- זוהר יומי • פניני הדף
- יומי • זיכרון לצדיק

לחץ כאן להצטרפות

הגאון רבי אביש מפרנקפורט זי"ע י"א בתשרי תקכ"ט

בלי שום נפקא מינה כלל. ופעם אחת בעת שלן בהכנסת אורחים עם עוד עניים אחרים מארחי ופרחי, נגנב בלילה מעני אחד אמתחת הכסף שקיבץ אשר תלאה על צוארו, וכשהקיץ משנתו בבוקר חשד בזה את כ"ק הגה"ק מפרנקפורט דמיין זצ"ל, מאחר שהיה לן אז בשכנות ובסמוך לו.

וכאשר הגה"ק זצ"ל ענה לו בתמימות, שלא גנב את זה, התחיל העני לחרפו ולהכותו מכה רבה על אומרו שאין חמס בכפו, אולם שאר העניים באו לעזרתו ולהצילו מידיו.

וכשכלה זמן שהוגבל לגלותו, חזר לביתו להיות הרב והר"מ שם כבתחילה, ודרכו

היה אשר בכל שבת קודש היה דורש ברבים דרשה בגפ"ת בחריפות נפלאה, והעני הנ"ל שסיבב ממדינה למדינה ומעיר לעיר נתארח פעם אחת גם בעיר פפד"מ בתור עני ומחזיר על הפתחים, ובשבת קודש אחר אכלו שם על שולחן בעל הבית הלך לבית המדרש שהיה מלא מפה אל פה מתלמידי חכמים ובעלי בתים, ושמע שם אשר תיכף ומיד יבא הרב אב"ד לדרוש ברבים, ושמע אגב שהרב הוא צדיק ובעל מופת גדול, וכן היה שבא הרב אב"ד זצ"ל ועלה על הבימה ודרש.

והעני ההוא כשהביט בפני הרב הדורש הכיר בו שהוא האיש אשר חשדו מלפנים בגניבה והכה אותו, והסתכל בו כמה פעמים עד שהחליט בהחלטה ברורה שהוא הוא האיש, והחליט בדעתו שכאשר יגמור הדרש יגש אליו בפוזמקאות לקבל נזיפה ולבקשהו מחילה, כי נתיירא מאוד לנפשו, וכן היה.

וכאשר התחיל העני הנ"ל לגשת אל הרב שירד מהבימה אחר הדרשה, וראהו הרב והכירו, נרתע לאחוריו, כי סבר בתמימות שהעני רץ גם עתה לקראתו כדי לבזהו ולהכותו, וכשהגיע העני אליו התחיל תיכף ומיד הרב להתנצל: תאמינו לי שלא גנבתי ח"ו, וכאשר אמרתי גם אז, ואז נודע כי אדרבה בא לפייסו ולבקש מחילה.

(ספיר ויהלום פר' שופטים ע"ה - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

רבינו הגה"ק רבי אברהם אביש נולד בשנת ת"נ לאביו הגאון רבי צבי הירש אב"ד מעזריטש דליטא.

בנעוריו למד בישיבתו של הגאון רבי שמואל מפירדא, בעל ה"בית שמואל" על אבה"ע, ולימים אף נשא את נכדתו לאשה. לאחר מכן למד אצל הגאון רבי צבי הירש מהאלברשטאט ובישיבתו של הגאון רבי נפתלי כ"ץ בעל ה"סמיכת חכמים", זצוק"ל זי"ע.

במשך השנים כיהן ברבנות והרביץ תורה בק"ק ווישניץ, ריציזואל, ליסא, יאנוב ומעזריטש. עד שלבסוף עלה לכהן פאר כאבדק"ק עיר ואם בישראל פראנקפורט - דמיין, על מכונו של הגאון בעל ה"פני יהושע", ומשם היתה מצודתו פרוסה על כל הארץ.

נסתלק לגזי מרומים למחרת יום הכיפורים שנת תקכ"ט לפ"ק. (כעבור כמה שנים מילא את מקומו הגה"ק רבי פינחס בעל ה"הפלאה" זי"ע).

השאיר אחריו ברכה לדורות, הלא המה חיבוריו שנדפסו: "ברכת אברהם" על הש"ס; "מחזה אברהם" על הגש"פ; "עמק המלך" על הרמב"ם, ועוד. כן ידוע ש"חיבר ספר גדול על הזוהר הק', בעוצם גדולתו בקבלה, אבל נאבד ממנו, והיה לו צער מדבר זה עד יום מותו" (אשל אברהם אות סו).

מידת תמימותו העצומה

דרכו בקודש של רבינו החידושי הר"ם זיע"א באם היה מדבר ממידת התמימות, היה מדבר מן הגה"ק המפורסם רבי אביש'ל מפרנקפורט דמיין זצוק"ל, שהיה תמים באמת עד להפליא.

וסיפר אז מהמעשה שהיה עמו בענין זה. שדרכו בקודש היה, מאחר שבעירו ישב בכבוד רב ועשירות, כי היה שם רב ואב"ד ור"מ ולא חסר לו שום מאומה, היה מקבל על עצמו לפרקים לילך בגולה למקום שאין מכירים אותו ואין יודעים מאתו, על משך זמן מוגבל, וכבואו לשם מלוכש במלבושים פחותים כדרך שאר העניים היה מקבל אכילה שתיה ולינה כשאר העניים ולן בהכנסת אורחים

הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע י"ב בתשרי תקל"ז

הקדושה מן הגוף לבלי שוב, הגיעו הדברים לאוזני רעו הטוב הרה"ק בעל התניא זי"ע אף הוא שהיה שם, נענה והורה למהר ולחלוץ למלאך את התפילין דרש"י שהיה מעוט בן מעל ראשו ולהניח לו במקומו תפילין דרבינו תם. מיד לכשעשו כן הקיץ המלאך מדביקותו. משסיפרו למלאך לאחר מכן באיזו דרך הורה ידידו בעל התניא לעוררו נענה בחיוך קל ואמר: 'החכמה תחיה בעליה'.

(נהר יוצא מעדן עמוד שפד)

גוש עפר לזהר גבוה

פעם סיפר הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע א מהרה"ק רבי אברהם

המלאך זי"ע, שבא פעם אחת אל חותנו הגאון הקדוש הרבי פייבישל מקרעמיניץ, בעל 'משנת חכמים'.

ויהי בבואו לבית חותנו הקדוש, ויבואו כל בני העיר, הלומדים והנכבדים, לקבל פני קדוש אלהי כזה, שהיה נקרא בפי כל בשם 'המלאך'. אך המלאך הקדוש לא פנה כלל אליהם, רק השקיף בעד החלון שעמד שם, על הר גבוה שנראה כנגד החלון הזה. כל העולם הנכבדים השתוקקו מאד שיפנה אליהם וישמעו איזה הגה מפי קדשו, והוא המלאך הקדוש באחת, עומד ומסתכל במחשבה עמוקה בחלון הזה נגד ההר הגבוה המתראה כנגד החלון הזה.

והיה אז בין העומדים האלה אשר באו לבקר את פני המלאך הקדוש, גם איזה אברך למדן ומיוחס בעיניו, נגיד ונכבד, ולא היה יכול להתאפק עוד על נקילת ערכו, וערך הנכבדים שהיו עמו שככה נקלים המה בעיני המלאך הקדוש, עד שאינו סוקר כלל עליהם, רק צופה ומביט בחלון על ההר, וכמובן היה האברך הזה מתנגד ומתגאה בעיניו.

ויפנה האברך הזה אל המלאך הקדוש וישאלהו כמפליא, ויאמר להמלאך הקדוש: מה זה תביטו כל כך אל ההר הזה בעד החלון, הכי לא ראיתם עוד הר גבוה? ויען לו המלאך הקדוש: אני מסתכל ומתפלא על זה, איך גוש עפר פשוט כזה יתגאה כל כך עד שנעשה הר גבוה כזה? ויחרד וילפת האברך הזה מהתשובה העמוקה הזאת שחדרה אל לבו להבין על מה היו רומזים דבריו הקדושים.

(ספיר ויהלום פר' ויצא ע"ט - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

רבינו הרה"ק רבי אברהם המלאך, נולד בשנת ת"ק בערך לאביו הקדוש רבינו דובער זי"ע המגיד הגדול ממעזריטש.

מנעוריו היה פרוש וקדוש בהליכותיו עד שהפך לאישיות נפלאה בעולם החסידות, מורם מעם, עלה ונתעלה על כל בני דורו וזכה להערצת העולם. ועקב התנהגותו הקדושה העל האנושית נקרא בפי החסידים 'המלאך'. הרבה בסיגופים ובצומות, כל היום יושב עטוף בטלית וטוטפות, סגור בחדרו ועוסק בתורה. שימש כרבו של הרה"ק בעל 'התניא ושו"ע הרב' זי"ע בתורת הקבלה על פי פקודת אביו המגיד זי"ע.

בהשפעתו של הרה"ק ר"ר נחום מטשערנוביל זי"ע נתקבל המלאך למגיד

בחוואסטוב (הנקראת כיום פאסטוב) הסמוכה לקיוב - כחצי שנה לפני פטירתו, בה חי בבדידות עד יומו האחרון, ואך לעיתים רחוקות נתגלה לפני הציבור ואז פחדו להסתכל בצורתו הקדושה. בהיותו בן שלשים ושש שנה בערך נסתלק לעולם האמת, ומנו"כ בחוואסטוב.

דברי תורתו נאספו בספר 'חסד לאברהם'. בניו: הרה"ק רבי ישראל חיים מלודמיר זי"ע (חתן הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע), והרה"ק רבי שלום שכנא מפרוהביטש זי"ע.

להניח לו תפילין של רבינו תם

על הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע ניכר היה בעליל כי בכל רגע ורגע ניצב לפני מסירת נפשו לאלקיו. עבודתו הנוראה הייתה רצף של כלות הנפש, עד כי היה צריך להשיג עליו מאין הפוגות לבד תיפרד נשמתו מן הגוף מעוצם יראת ה' אשר בקרבו, או לרוב דביקותו והתעלותו. כל היום יושב היה מסוגר בחדרו, עטוף בטלית ועטור בתפילין ועוסק בעבודתו במדרגות רמות ונשגבות. לא אחת איבד את הכרתו מרוב דביקותו בעליונים וגופו הקדוש נפל ארצה מתעלף. אז ממחרים היו בני ביתו ומקורביו לעוררו בכל מיני אמצעים מועילים אשר שמורים היו עמהם ומשיבים אליו את חיותו.

פעם אחת בעת שהותו במעזריטש התעלף המלאך כדרכו, אלא שהפעם לא הועילו אף אחד מן האמצעים כדי לעוררו. הקיפה לילה את כל הסובבים בהיות הכל סבורים כי עוד מעט תיפרד נשמתו

הגאון רבינו עקיבא איגר זי"ע אבד"ק פוזנא י"ג תשרי תקצ"ח

אבל, בתוך כך בא אליו שומר המקווה והביא לו את המפתח.

כאשר שאלו הגרעק"א, מניין ידע שנאבד ממנו המפתח, השיב לו השומר כי בחלומו אמרו לו לך מהר והביא את המפתח לרבי עקיבא כי יש לו צער גדול מזה, ואז הבינו בני ביתו כי מן השמים רוצים שלא ישנה את מנהגו. ובזה יש להמליץ מה שאמרו חז"ל הבא לטהר, היינו שקבל עליו להיטהר בכל יום, מסייעין אותו מן השמים שיוכל לקיים הנהגתו

(זרע אברהם' עמ' עז)

הגה"ק רבי עקיבא איגר נולד בעיר אייזנשטייט בהונגריה ביום י"א חשוון תקכ"ב, לאביו רבי יעקב משה גינז, ממשפחה רבנית ידועה. אמו הרבנית גיטל היתה ידועה בצדקותה וחכמתה, היתה בתו של רבי עקיבא איגר הראשון, רבה של פרשבורג.

הוא למד בישיבתו של דודו רבי וואלף איגר בברעסלוי. בהיותו בן י"ח שנים לקחו אחד מתושבי ליסא, הגביר המופלא והמפורסם מוה"ר איצק מרגליות זצ"ל [לשון רבי וואלף איגר בתשו' רע"א] לחתן עבור בתו, וחותרו פירנסו והחזיקו על שולחנו. באחד הימים פרצה שריפה בליסא, ועקב השריפה ירד חותרו מנכסיו, ושוב לא יכל להחזיקו על שולחנו כבימים מקדם, והוכרח רע"א שלא בטובתו לקחת על עצמו את עול הרבנות.

מוהל' וסנדק, ואליהו הנביא הפורע

ויהי ביום השמיני, י"ב כסלו, יום השמועה שהגיעה אל רבינו החתם סופר' זיע"א מפטירת חמיו רבינו עקיבא איגר זיע"א, ביום זה הוכנס הגאון רבי

עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל לבריתו של אברהם אבינו.

החתם סופר' הורה לקרוא את שמו של הרך הנימול 'עקיבא' על שם חותנו הגאון רבי עקיבא איגר, ואילו השם 'יוסף' קראו אותו על שם זקינו הצדיק מורנו רבי יוסף לוצאטו, מגזע משפחת רבי משה חיים לוצאטו זצ"ל בעל מסילת ישרים.

כאשר הוכנס לבריתו של אברהם אבינו ע"ה, היה רבינו החתם סופר' המוהל והסנדק גם יחד, כמובא בה'מוהל ביכל' שלו: 'מלתי ופרעתי על ברכי הילד עקיבא יוסף ב"ר יחיאל ב"ר הערש בער'.

בסוף ימיו כבר לא היה רבינו פורע אלא חתנו הג"מ דוד צבי עהרנפעלד זצ"ל. אולם כשהגיעה שעת הפריעה חפשו את רבי דוד צבי ולא מצאוהו במקום, והחתם סופר' מל ופרע, וכאשר גמר את הפריעה הרים את ידיו ואמר: ראו כי אין לי צפורן, אליהו סייע בידי!

ובשעת סעודת הברית דרש החתם סופר, ואחר כך הלך לברך את הרך הנימול, ואמר: אין הקב"ה עביד ניסא למגנא, בהוסיפו כי הוא יתקן הרבה חורבות.

(ספיר ויהלום פר' תזריע ע"ט - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

דרך לימודו של רע"א היה באופן מופלא ביותר, כי ראשו היה חד וישר, ולא יכל לסבול דברים שאינם מובנים בפשטות. מרוב עמקותו שהיה דייקן גדול, היו קשים לו הרבה קושיות ואין פותר אותם בידו, והניח אחריו ספר "קושיות עצומות", בו רשם אלף וארבע מאות ואחת קושיות, אשר רובם ככולם נדפסו בגליון הש"ס או בדרוש וחידוש לרע"א.

נסתלק לישיבה של מעלה י"ג בתשרי תקצ"ח.

היה נזהר מאוד בעניין טבילת מקווה בכל יום

כתב הגאון רבי אברהם ניסן יפה מווילנא זצ"ל: אמרו חז"ל (יומא לח.) הבא לטהר מסייעין אותו, ואם אמנם כוונת הגמרא היא על דרכי התשובה, אמרתי להמליץ זה בדרך צחות על מעשה שמעלת כבוד הגאון רבנו עקיבא איגר זצ"ל היה נזהר מאוד בעניין טבילת מקווה בכל יום, הן בקיץ והן בימי החורף.

ולעת זקנותו לא נתנו לו הרופאים רשות מרוב חולשתו ללכת בימי החורף לטבול, אבל הוא לא שם אוזן קשבת לדבריהם, והטמינו בני ביתו פעם אחת את המפתח מדלת המקווה, וכאשר חיפש הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל את המפתח ולא מצא, נצטער מזה הרבה.

המרשם של הרעל ותפילות יום הכיפורים

עבור שר הצבא שאינו חש בטוב והוא זקוק לה באופן דחוף.

בקושי רב הסכימו החיילים לחכות עד שרבי שמחה בונם יסיים את תפילת הלחש, ואך כשסיים את תפילתו ופסע 'עושה שלום' לאחוריו, ניגשו החיילים אל רבי שמחה בונם ונתנו בידיו את המרשם הרפואי, תוך כדי שהם מציינים בפניו כי הדבר דחוף ביותר, ולפיכך עליו לבוא יחד עימם תיכף ומיד אל בית המרקחת ולהכין את התרופה עבור שר הצבא.

חכימא דיהודאי היה רבי שמחה בונם. הוא התבונן במרשם היטב והבין כי אך תואנה מבקש לו הרופא הצבאי, וכי העיתוי המדויק נועד בכדי להפריע לו את תפילות היום הקדוש. בעודו חוזר ומביט שוב ושוב במרשם, לפתע אורו פניו של רבי שמחה בונם וחיוך רחב עלה עליו. הוא מיהר להכניס את המרשם אל חיקו, וענה לחיילים בשפה ברורה: חזרו ואמרו לרופא כי תיכף ומיד, עם סיום התפילה, אגש בעצמי אל שר הצבא ואסדר את העניין על הצד היותר טוב.

דבריו של רבי שמחה בונם נשמעו לחיילים אמינים ביותר. הם הבינו כי בעוד זמן קצר ממש מסתיימת התפילה, והרוקח יפנה משם להכנת התרופה. אין להם סיבה להתמהמה כאן יותר, בעוד שהעניין עומד להיות מסודר לשביעות רצון הרופא ושר הצבא. הם הרהרו לעצמם, כי אילו יתחמק הרוקח ולא יסדיר את העניין כראוי, הרי שאין להם מניעה לחזור שוב לכאן ולהביאו בכוח אל בית המרקחת, אלא שעתה אין צורך בכך.

עם סיום התפילה היו משוכנעים כולם

כי עתה יפנה רבי שמחה בונם היישר אל בית המרקחת ויכין את התרופה עבור שר הצבא, אך לא כך היה. רבי שמחה בונם פסע לאיטו לכיוון ביתו. היה בזה סיכון רב, שכן עצם ההעזה שלא להכין תיכף את התרופה, כבר הייתה כרוכה בסכנה, ואילו הדחייה הנוספת, הייתה כבר סכנה של ממש. כמה סקרנים היו מהלכים בעקבותיו של רבי שמחה בונם ומלווים אותו בחשש רב, אלא שרבי שמחה בונם עצמו היה מהלך בשלווה וברוגע, כאילו אינו זוכר את המרשם שטמון בחיקו.

כאשר התקרבו לביתו של רבי שמחה בונם, ניכר היה במלווים כי הם אינם מאמינים למראה עיניהם. רבי שמחה בונם עצמו היה מהלך כשעיניו מושפלות, אולם הם שהביטו על ביתו לא ידעו את נפשם: מחלון הבית נשקפה דמותו של הרופא הצבאי, כשהוא צופה ומביט, משל מחכה הוא

סיפר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זיע"א את אשר בדידיה הוה עובדא בשנים קדמוניות, בטרם עלה על כס ההנהגה, באותם השנים שלפרנסתו היה עובד כרוקח בבית המרקחת, והיה עובד את השי"ת באופן מופלא ומסתופף בצילא דמהימנותא של הרה"ק היהודי הקדוש מפרשיסחא זיע"א:

היה זה בעיצומה של מלחמת צרפת ורוסיה, כשחיילותיו של נפוליון מלך צרפת נלחמו באלכסנדר הקיסר הרוסי. בעוד שרוסיה הייתה זו השולטת בעיר פרשיסחא, הרי שבעיצומה של המלחמה התהפכו היוצרות וחיילי צרפת השתלטו על פרשיסחא. גייסות של חיילים מילאו את העיר, ואילו המחנה הצבאי שלהם, בו היו אוכלים וישנים, היה מחוץ לעיר.

כרגיל אצל מחנות הצבא, הייתה גם מחלקה רפואית שבה היה רופא מומחה שתפקידו היה בעיקר לטפל בפציעות החיילים בקרב, ואף לדאוג להם בימי השיגרה. אותו רופא צבאי ששהה במחנה הצבאי שליד פרשיסחא, שונא ישראל מובהק היה. הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב, ושנאתו של הרופא ליהודים הייתה הרבה מעבר לעיקר ההלכה. במיוחד הייתה מפעפעת בו שנאה מיוחדת לרוקח היהודי שבעיר, רבי שמחה בונם בונהארד, שכן רואה היה את יחס ההערכה והכבוד המיוחד שכל תושבי העיר רחשו לו. למרות שמעולם לא למד הרוקח לימודי רפואה סדירים, אנשי העיר העריכו והחשיבו את הרוקח יותר מרופאים מומחים, ובוודאי יותר מאותו רופא צבאי שהגיע לו לעיר ואיש לא הכירו.

בקנאתו הרבה ובשנאתו העזה החל הרופא הצבאי לתכנן מזימות אפלות בכדי להגות מהדרך את הרוקח היהודי. שעות רבות היה הרופא עוקב אחר סדר יומו של הרוקח ומנסה לחשוב כיצד יוכל לטמון לו פח, להרע לו ולהציק לו על לא עוול בכפו. הרוקח מצידו היה עסוק בתורה ובחסידות. בין לקוח ללקוח היה הרוקח הוגה בתורה הקדושה ומתעמק בספרי חסידות, וכלל לא העלה בדעתו את מזימותיו המרושעות של הרופא הצבאי.

הגיע ובא יום הכיפורים. בבית מדרשו של היהודי הקדוש מפרשיסחא ניגש רבי שמחה בונם לפני התיבה, כשבאמצע תפילת הלחש נפתחת הדלת בפראות רבה וקבוצת חיילים נכנסת פנימה בצעדים נמרצים. הם צריכים באופן דחוף את הרוקח היהודי בכדי שירקח עבורם תרופה מסוימת באופן דחוף. בידם מרשם שנתן הרופא הצבאי, והתרופה מיועדת

'יום' היינו היום
הזה הידוע, הוא יום
הכיפורים ששבע
פעמים בו מהללים
את הקב"ה, 'על'
משפטי צדק'
התיקון השכינה
הקדושה הקדושה
'צדק'

בו נקבע גזר דינו למוות וכיצד מובילים אותו אל עמוד התלייה כמשפט הראוי לאויבי המלכות, והוא החל לבכות ולהתחנן על נפשו בפני אותם יהודים שכבר הספיקו לשמוע על המחזה המדהים ולהכנס אל הבית, שיואלו בטובם לבקש עליו רחמים בפני רבי שמחה בונם שיחזיר לו את המרשם. הרופא אף נקב בסכום כסף ענק שהוא מסכים לתת לרבי שמחה בונם עבור החזרת המרשם.

נכמרו רחמיהם של הסובבים והם ביקשו עבורו מרבי שמחה בונם שיסכים לוותר ולהחזיר את המרשם לרופא האומלל. אולם רבי שמחה בונם לא הסכים להעתר לבקשותיהם: וכי רחמנים אתם יותר ממני? הלא את תפילת יום הכיפורים הוא בא להפריעני, ואיני רוצה למחול על הפרעה זו!

סוף דבר שהציבור שהתאסף שם נתן לו עצה טובה, שיתחייב בסכום כסף גדול לטובת קהילת יהודי פרשיסחא תמורת הויתור, ונמצא שהקהל כולו הוא זה שמבקש את רבי שמחה בונם שיסלח לך. אכן עצה זו הועילה, ולאחר שהרופא הוסיף והתחייב כי לעד ולעולמי עולמים לא יגרם שום רע לבן ישראל, הסכים רבי שמחה בונם למחול לו ולהחזיר לו המרשם. כמובן שברגע שהמרשם בא לידי של הרופא הוא קרע אותו בחמת זעם והשליך את הקרעים לכל עבר.

מכל אותו סכום גדול שנתן הרופא לקופת הקהילה לא הסכים רבי שמחה בונם לקחת אפילו פרוטה אחת. היה זה קידוש ה' רב ועצום, על הסיעתא דשמיא שהיה לו לרבי שמחה בונם ששונאו כרו לו בור ונפלו לתוכו. כשבד בבד נמצאו הכל למדים על מעלת תפילות יום הכיפורים שעל הכל ניאות היה רבי שמחה בונם לוותר אך לא על הפגיעה בהם.

...

הרה"ק האביר יעקב זי"ע בספרו 'אלף בינה' מסביר את דברי הפסוק (תהלים קיט קסד): 'שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך', שהכוונה בזה הוא על תפילות יום הכיפורים, שלפי שהתפילה ביום הכיפורים מתקבלת ומרוצה יותר משאר הזמנים בשנה, לפיכך דווקא ביום זה נתקנו חמש תפילות, יותר מכל זמני השנה. והנה חמש תפילות שיש ביום הכיפורים יחד עם שתי קריאת שמע הם שבע, ועל זה אמר הפסוק 'שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך', 'יום' היינו היום הזה הידוע, הוא יום הכיפורים ששבע פעמים בו מהללים את הקב"ה, 'על משפטי צדקך' לתיקון השכינה הקדושה הקרויה 'צדק'.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

לבואו של רבי שמחה בונם חזרה לביתו. בתחילה נבהלו המלווים מאוד, הם לא ידעו מה זומם הרופא ולשום מה הוא נמצא בבית, אולם משעמדו קרוב לבית יכלו לראות היטב כי מצב רוחו של הרופא אינו מרומם בעליל, וכי הוא נרגז ומתוח ביותר.

רק נכנס רבי שמחה בונם לביתו והנה הוא מגלה את הרופא הצבאי יחד עם בני משפחתו כשהם כולם בוכים ומייללים בקול רעש גדול. הרופא הפיל את עצמו לרגלי רבי שמחה בונם ובעודו מתייפח בבכי סוער התחנן שיואל רבי שמחה בונם להחזיר לו את המרשם. בקולות משונים היה הרופא מצווה שיואל רבי שמחה בונם לחוס על חייו ולרחם עליו ועל צאצאיו ולהשיב לו את המרשם שגשלה אליו.

מודה ומתודה אני, אמר הרופא, על חטאיי. ביקשתי להצר לך ולהפריע את תפילתך ביום הקדוש לכם, ומהשמים נענשתי כראוי לי. עתה, שמתחרט אני על כך מכל ליבי, אבקשך שתסכים ברוב רחמין להחזיר לי את המרשם לבל אתחייב עליו בנפשי. בקושי רב הצליחו הנאספים להציל דבר מפיו של הרופא ולהבין את אשר אירע. התברר להם כי הרופא טעה ובחפזו לכתוב את המרשם טעה ובמקום לרשום מרכיבים של תרופה הוא רשם שם של רעל חריף ומסוכן מאוד, אשר די בטיפות ספורות ממנו כדי להמית אדם. במילים אחרות: מרשם זה המונח אצל רבי שמחה בונם הוא למעשה מסמך מרשיע שאין כמותו, שכן בו מפורש שהרופא מצווה את הרוקח להכין את תמחיל רעל זה בכדי להרוג את שר הצבא.

הרופא הבין היטב את מצבו הביש. אם בימים כתיקונם מעטים הסיכויים לצאת בשלום, הרי שבזמני מלחמה על אחת כמה וכמה, והוא לא הפסיק להתחנן על נפשו כי רבי שמחה בונם יואיל להחזיר לו את המרשם. אלא שלמרבה הפלא הקשיח רבי שמחה בונם את ליבו ולא הסכים בשום אופן להענות לבקשתו של הרופא ולרחם על האכזרים. בקול שלו ורגוע נענה רבי שמחה בונם ואמר: אילו רק היית מבקש להרע לי בממוני, בוודאי שהיית מוחל לך! גם אילו היית מציק לי בגופי, בוודאי שהיית מוחל לך, אבל אתה ברשעותך לא ביקשת להרוויח ממון או להציק לי בגופי, אלא להרע לנשמתו ולהפריע לי את תפילתי בליל יום הכיפורים, את התפילה החשובה ביום זה שאפילו לשטן אין רשות להשטין בו, על כך אין אני יכול לסלוח לך! אין לך מחילה!

משראה הרופא כי אין בדעתו של רבי שמחה בונם להעתר לבקשתו וכי כלתה אליו הרעה, תיכף עלה בדמיונו המראה

וכמה טרחתי יומם ולילה
כמו עשר שנים רצופות בקיבוץ חיבור זה
מאז ביב מימון

כאז כן היום: הפרויקט הפנומנלי הנריר בהיקפו הרמב"ם המבואר

- מנופה ומוגה בי"ג נפה
- ביאור רהוט משולב על הדף
- כותרות והקדמות נרחבות
- ילקוט ביאורים מקיף
- מאות אלפי הערות והוספות
- חובה לכל בן ישיבה

אור הגאולה לישרי לב

ארה"ב: 437-0054 (718) | אירופה: 0176-8806-44-20
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

אור חדש ירד על שולחן השבת

שולחן השבת עם אור החיים

מאמרים נפלאים של רבינו האור החיים
הקדוש בשפה מעבדת שווה לכל נפש

ארה"ב: 437-0054 (718)
אירופה: 44-20-8806-0176
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

אור הגאולה לישרי לב

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66